Бүгү чурттарның пролетарийлери, катыжыңар!

ШЫН

ВКП(б) ТЫВА ОБКОМУНУҢ, КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕДИНИҢ БОЛГАШ АЖЫЛЧЫ ЧОННАРНЫҢ ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ СОВЕДИНИҢ ОРГАНЫ

1936 ЧЫЛДА ТӨДБЭЗИЛЕТИНГЕН

1951 март 7 среда № 45 (2219)

ӨРТЭЭ 20 КӨП.

БО ХҮНГҮ СОЛУНДА:

Часка большевикчи ужуражыр (1 арын).
Областың колхозчу малчыннарында (1 арын).
Партия организацияларының херээженнер ортузунга ажылының дугайында (2—3 арын).
Колхоз тудуунда (3 арын).
К. ЭМЕР-САРЫГ.—Отчёт-соңгулда хуралы чүнү көргүскенил (3 арын).
ТАЙБЫҢНЫҢ БҮГҮ-ДЕЛЕГЕЙ ЧӨВҮЛЕЛИНИҢ СЕССИЯЗЫ: Тайбың Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыы, КНО-нуң дугайында резолюция, Герман айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээриниң дугайында, Япон айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээриниң дугайында, Кыдат Улус Республиканы «агрессор» деп буруудадыш турар КНО-нуң чөптүг эвес шиитпириниң дугайында, Корея айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээриниң дугайында, Колони болгаш хамаарылгалыг чурттарга тайбың дээш демиселде (4 арын).
Кореяда болуушкуннар (4 арын).

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыы

Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын бүгү чурттарда чүс-чүс миллион кижилер эң ханы өөрүшкү-биле уткаанкер.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыында чугаалап турары болза:

„Делегей дайынының айылының тыптып келириниң чылдагаанарының дугайында бүгү делегейде миллион-миллион кижилерниң санал-бодалы кандыг-даа болур болза, оларның чүткүлүн харылавышаан; тайбыңны быжыдарының болгаш улустар аразының айыл чогун хандырарының ады-биле;

Американың Катышкан Штаттары, Совет Эвилели, Кыдат улус республиказы, Великобритания болгаш Франция—бо беш улуг күрүнелериниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарарын негеп тур бис.

Ол улуг күрүнелериниң кайызынындаа чаза Тайбыңның Пактызын чарар сорулгалыг ужуражырындан ойталаар болза, ону ол чазактың агрессчи бодалдарының херечизи кылдыр көөр бис.

Бүгү күрүнелерге ажык Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдени деткиириниң тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарны кыйгырып тур бис.

Бис бо Кыйгырыгның адаанга холувус үжүктерин салгаш, аңаа аттарын салырынче тайбыңны быжыглаарынга чүткүлдүг бүгү ак-сеткилдиг кижилерни болгаш оларның бүгү организастарын кыйгырып тур бис“.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүннери болгаш Чөвүлелдиң чалап эккелгени сессияның киржикчилери ол тээгүлүг Кыйгырыгның адаанга бир дугаарында ат салганнар.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын болгаш ескедаа шиитпирлерин бүгү чурттарның тайбыңга ынакшылдыг улустары боттарының эн-не ак сеткилдиг күзелдери болгаш чүткүлдерин ышкаш уткуп хүлээп алырлар. Тайбыңны камгалаар болгаш быжыглаар дээш, кижи төрелгетеннин эн каржы дайзыннары—америк-англи империалистиг дайын кыпсыкчыларын кынчыктырбазы миллион-миллион кижилерниң үндезин херээ апарган.

„Тайбыңны камгалаары—делегейниң бүгү кижилериниң херээ деп чүнени болуушкуннарның бүгү чорудулгазы миллион-миллион кижилерни бүзүредип турар. Улустар тайбың камгалалының херээн боттарының холунга ап, ону эчизинге чедир камгалап ап шыдаар бе, дайынның империалистиг кыпсыкчыларының будулдурарын оралдажып турар мегезинин, хоп нүгүлүүн хирлиг уязын чаза шаап шыдаар бе деп чүведен тайбыңның салымы хамааржыр.

АКШ-тың чагырыкчы кезектериниң организастап турары дегейиин агрессчи чаа дайыны бүгү чурттарга болгаш черлерге айылыдыг болуп турарын, империалистер дайынның ханныг ээреминче бүгү кижи төрелгетеннин киирерин, миллион-миллион буруу чок кижилерни чок кылырын оралдажып турарын бөдүүн кижилер тодаргайы-биле билип турарлар.

АКШ-тың, Англияның, Франциянның болгаш өске-даа агрессчи чурттарның реакциялыг чазактары чаа дайынны чорударының шугумун эң-не ыят чогу-биле чорудуп турарлар. Агрессчи чазактар улустарның тура-соруун каржызы-биле үревишаан, тайбыңны быжыглаары биле тургускан Катышкан Нацияларның Организациязын арын үүр чогу-биле дайынның чепсээнче, чаа дайынны чорударының чепсээнче хуулдуруп турарлар.

Америк империализмниң болгаш оларның эдеринчи чалчаларының кем-буруулуг политиказының түннелинде Катышкан Нацияларның Организациязы бүгү-ниитиниң тайбыңын камгалаар бодунуң сорулгазын күүсетпейн турар. Тайбыңның Пактызын чарар, чепсектер кызырар, атомнуг чепсекти хоруур дугайында ССРЭ-ниң санал-ын аме рик-англи блоктуң агрессчи күштери болза, ол саналды хүлээп алыры реакциялыг чазактарның агрессчи хемчеглерин үрээр болгаш эмин эртир чепсегленишкинни соксадыр дээн чорук дээш орта удурланганнар.

Амгы тургустунган байдалды делегейниң улустары аңаа хамаарылга чок кылдыр көрүп шыдавастар. Дайын белеткелиниң човуланын империалистер улус массаның кырынче чууп турарлар. Кореяда агрессияны чоруткан АКШ-тың болгаш Англияның чагырыкчы бөлүктери дайынның өртүн бүгү делегейге калбартырын оралдажып турарлар. Отту өскениң холдары-биле хөрлээдиринге ынакшылдыг американчылар чаа дайынга эьт октар болурунуң рольюн улустарга таварыштырып турарлар.

Дайынның эгелекчи кыпсыкчыларының өөр бөрүлерин кынчыктырбазын сонуургавайн турар делегейде чаңгыс-даа улус чок.

Чүс чүс миллион кижилерни катыштырып турар тайбыңның талалакчыларының организастыг фронтузунуң тыптып келгени болгаш быжыгып турары улустарның тайбыңның херээн камгалаарының сыныш чок шиитпирлиинин көргүзүү болур.

Атомнуг чепсекти хоругдаар дугайында Стокгольм Кыйгырыының адаанга ат салыр талазы-биле чедиишкинниг чоруктан бүгү делегей кампаниязы болза, тайбын камгалалының шимчээшкини кайы хире улуг арганларлыын көргүскен. Тайбын талалакчыларының шимчээшкини ам бодунуң мурнунда оон-даа калбак сорулгаларны салып турарлар. Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлели бодунуң бир дугаар хуралынга кол болгаш бирги чергениң сорулгазы кылдыр беш улуг күрүнелер аразында тайбыңның пактызын чарары дээш массалыг шимчээшкинни организастаар саналды үндүрген.

Тайбыңның Пактызының онза ужур-дузалыы бүгүдеге билдингир. Боттарының бүгү делегейге байдалының талазы-биле бүгү делегей харылзааларынга овза рольду ойнап турар беш улуг күрүнелер тайбыңның камгалалының кол харысалгазын хүлээрлер. Беш улуг күрүнелериниң тайбын пактызын чарары болза, бүгү делегейге тайбыңны камгалаарының болгаш быжыглаарының херээнге эң чугула базым болур деп чүве бүгү ак-сеткилдиг кижилерге билдингир.

Бир эвес тайбын талалакчыларының Тайбыңның Пактызын чарар кыйгырыы дыңналы берзе тайбыңны чаа дайындан камгалап алырынга дузалажыр болгаш дайын күзевес бүгү-ле кижилерни бодумну долгандыр катыштырар мен деп Пьетро Ненни (Италия) Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң хуралынга айыткан.

„...Беш күрүнелер—Кыдат Улус Республика, Совет Эвилели, Американың Катышкан Штаттары, Франция болгаш Великобритания олар аразында Тайбыңның Пактызын чарарын бүрүнү-биле деткип тур бис, ол беш күрүнелериниң чүректиң ханызындан найыралы чаа дайынның айылын ёзулуг чок кылырынга болгаш бүгү ниитиниң тайбынын болгаш айыл чогун хандырар чүүл болур деп бүзүреп тур бис. Кыдаттың 475 миллион чону ол саналды кончуг өөрүшкү-биле деткиир болгаш ону күүседири дээш демисежирлер“—деп улуг кыдат улустуң төлөөлекчизи Го Мо жо сессияга чугаалаан.

Тайбың талалакчыларының көдүрүп турары кандыг-даа айтырыгны харын-даа дыңнаарындан ойталап турар чазактарлыг чурттарга, ол чурттарның тайбын дээш демиселчилери болза, Тайбыңның Пактызын чарар дугайында чугаалажыышкынны чорударын негээр кылдыр чаа-чаа өң-не калбак масса чонну бодунуң талазынче киирттыртып алыр ужурлуг. Кыйгырыгның адаанга хол үжүктерин чыырының массалыг кампаниязын бүгү чурттарга организастаары болгаш ол кампания Стокгольм Кыйгырыының адаанга ат салган кампаниядан улуг калбарыышкынныг болурун чеңдип алыры чугула деп профессор Бернал (Англия) бодунуң саналынга чугаалаан.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели Катышкан Нацияларның Организациязының дугайында чугула резолюцияны хүлээп алган. „Тайбыңны камгалаарының талазы-биле чүс-чүс миллион кижилерниң төлээлекчилериниң саналы КНО-га хамаарышпас чүве ышкаш кылдыр көргеш, Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрезиниң Кыйгырыын КНО харылаваан“ деп Чөвүлел чугаалап турар.

Ол Кыйгырыгны хүлээп алганындан эгелээш КНО болза, улустарның аңаа дааскан идегелин мегелээрин үргүлчүлеп келген болгаш Кыдатты „агрессор“ кылдыр көрүп турар бодунуң резолюциязы-биле эң кыдыг байдалга четкен.

Чамдык элээн хөй чурттарның сураглыг хөй-ниити болгаш культура деятельдериниң төлээлерин Катышкан Нацияларның Организациязынче чорудар деп Бүгү-делегей Чөвүлели шиитпирлээн болгаш Катышкан Нацияларның Организациязындан моон адаанда үүлдерни негээри-биле оларны төлээлеткен:

„1. Тайбың талалакчыларының Бүгү-делегей конгрезиниң Кыйгырыының бүгү үүлдерин болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бүгү резолюцияларын көөр болгаш ол дугайында бодунуң санал оналын чугаелажыр.

2. Кандыг бир тергиидеп турар бөлүктүң чепсээ болу бербейн, а күрүнелер аразында дугуржулганыг чери болур дээш Уставта айытканы ролин катап эгидер.

„Бүгү делегейниң дээди органнары тайбыңны камгалаар бодунуң сорулгазынга өскерилбөзин дээш серемчилелдии-биле хайгааараар эргелиг чүс-чүс миллион эр, херээжен кижилер Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бо хеделиишкинин деткиир“ дугайында Чөвүлел ханы бүзүрелин илереткен.

Герман, япон болгаш корей айтырыгларны тайбың арга-биле шиитпирлээр дугайында, Кыдат улус республиканы Кореяда „агрессор“ деп көрген КНО-нуң чөптүг эвес шиитпириниң дугайында, колоний болгаш хамаарылгалыг чурттарда тайбың дээш демисел дугайында, „Тайбың“—деп журнал болгаш тайбыңның бүгү-делегей шанналдарының дугайында улуг ужур-дузалыг шиитпирлерни Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бир дугаар сессиязы хүлээп алган.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бир дугаар сессиязының шиитпиринге харыы кылдыр тайбың талалакчыларының улуг армиязы бодунуң күжүн беш улуг күрүнелериниң аразында тайбыңның пактызын чарарынче угландырган чаа дайынның айылынга удур демиселди ам-даа улуг күш-биле болгаш кызымакайы-биле чорударлар.

Тайбыңга ынакшылдыг улустарның мурнунда чоруп турар совет улус Тайбыңның Бүгү-Делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыын изии-биле деткиирлер Бистиң чуртувус бодунуң туруп келгениниң бүгү-ле үе-чадаларында, тайбың дээш, улустар аразының тайбың өдержилгези дээш демиселди үргүлчү болгаш кызымакай чорудуп турар. ССРЭ-ниң чазаа бүгү-ле совет ниитилелбиле кады советтиң улустарын бүгү улустарның аразынга эп-найыралын быжыдарының ёзузунга, дайын кыпсыкчыларының баш көдүрлүүшкүнүн болгаш өжээнниг чоруун илеретпишаан тайбыңның херээн камгалаарының болгаш чаа дайынны болдурбазының ёзузунга хүн-бүрүде кижизидип турар.

„Совет Эвилели дайынны болдурбазының болгаш тайбыңны камгалаарының политиказын моон соңгаар-даа чайгылыышкын чок чорудар“—деп эш Сталин „Правданың“ корреспондентизи-биле беседазынга база катап айыткан.

Большевиктерниң маздырлыг партиязынга, эш Сталинга удурткан совет улус коммунистиг тургузуушкуннуң херээнге, бүгү делегейге тайбыңның херээнге боттарының бүгү күштерин берип турарлар.

(**„Правданың“ мурнуку үүлүнден**).

КОЛХОЗТАРНЫҢ ОРУЛГАЗЫНЫҢ ӨЗҮЛДЕЗИ

ФРУНЗЕ. Киргизияның көдээ ажылагый артельдеринге отчёт-соңгулдалыг хуралдар болуп эрткен. Колхозтар эрткен ажыл-агый чылының түннелин үндүргеннер. Долу эвес медээлер-биле алырга республиканың колхозтарның ниити акша орулгазы эрткен чылга деңнээрге 150 миллион рубль кылдыр өскен. Ам чеди колхозтарның иштинде-не бирээзи миллионер болуп турар.

Улуг орулгалар колхозтарга капиталдыг тудугну улам чалбартып чорудар арганы берген. Джалал-Абад области 3.700 муң рубль орулгалыг «Кызыл-Михнат» колхоз үлегерлиг хой кажааларын тудуп ап, автомашиналарны, сиген кезер-машиналарны болгаш өске-даа чаа үүлдерни садып алган. Ошск области Калинин аттыг болгаш Джалал-Абад области Киров аттыг хөвең тарыыр колхозтар колхоз хоорайларының тудуунче киришкеннер.

(СЭТА).

Часка большевикчи ужуражыр

Бүгү белеткелди март 10-да доозар

Өвүр районнуң бүгү колхозтары часкы тарылгага бүгү белеткелдерин март 10-да доозар дээш күш-ажылга идепкейни көдүрүп, шалыпчы ёзулуг ажылдап келгениниң түннелинде, үрезин уруушкунунуң планын чүс хуу күүседип,арыглаашкынын доосканнар. Көдээ ажыл-агыйның чепсек херекселдериниң септелгезин февраль 27-ге чедир 70 хуу күүседип алганнар.

„Торгалыг“ колхозтуң колхозчулары (баштаар чериниң даргазы эш Торжукай) бо чылдың часкы тарылга шөлүн эрткен чылга удур 25 хуу калбартырын шиитпирлеп алганнар. Аңаа хереглээр 240 центнер үрезин материалдарын арыглап алган. Андазын, илиир, тергелер болгаш өске-даа чепсек херекселдер септелгезин доосканнар. Часкы тарылга ажылын эрткен чылын 25 ажыл хүнүнде чоруткан болза, бо чылын чүгле 12 ажыл хүнүнде даарыштыр бүдүрүлге планын тургускан.

Алган хүлээлгезин күүседир четкен

Колхозчулар бо чылдың часкы ажылдарынга бүгү талазы-биле белеткелдиг ужуражыры дээш Улуг-Хем районнуң көдээ ажыл-агый артелдери бо хүннерде хайныышкыныг ажылдап турарлар. Часкы тарылга ажылдарынга „Күш-ажылдың хостуу“ колхоз организастыг белеткенип турар. Колхоз бо чылын муң ажыг гектар тараа тарыыр. Үрезин планын культуралар аайы-биле белеткеп, база арыглап алган. Үрезинниринин шынары бедик көргүзүглерни берген.

Колхозтуң дарганнары Жаров, Хохлов, Данил олар март 15-ке чедир 17 андазыннарны, 50 илиирлерни, база аттыг чажар машиналарын бүрүн септеп алыр деп социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин күүседир четкеннер. Аттың дериг херекселдерин септээринге эш Индеженко эки ажылдап, септезе чогуур үүлдерин бедик шынарлыг доосканнар.

Тарылга шөлүнге өдек төгерин үргүлчүлеп турар. Тарылга шөлдеринге хереглээринге 6 центнер хүлдү белеткеп алган.

Септелге доозулган

Чөөн-Хемчик районнуң Хайракан сумузунда эш Ремнюк даргалаан Сталин аттыг колхозтуң дарганнары бо чылдың часкы тарылгазынга хереглээр көдээ ажыл-агыйның чепсек херекселдеринден септезе чогуур 9 андазыннарның, 10 илиирлерниң, 2 тараа чажар машиналарның, 14 тергелерниң септелгелерин доосканнар.

Бедик дүжүт дээш

Элбек дүжүттүң салым чааяны—бедик шынарлыг үрезинден хамааржыр деп чүвени Каа-Хем районнуң Копту-Аскы суурда эш Ф. Д. Иванов даргалаан „Ленинчи орук“ колхозтуң тараачыннарынга эрткен чылдарның практикалары көргүскен.

Бо чылдың часкы тарылгазынга 1330 центнер үрезин курлаар планныг тургаш 1400 центнер ажыр курлаан. Ооң иштинде 948 центнер кызыл-тас үрезинин,375 центнер сула,64 центнер арбай болгаш 18 центнер чинге тараа үрезиннери культуралар аай-аайы-биле четчир саннык курлатынган.

Ам арыглаашкынын чорудуп турар. Февраль 27-ге чедир 640 центнер үрезинни арыглап алган. Үрезин арыглаашкынын дарый доозар дээш колхозтуң хову ажылдакчылары шалыпчы ёзу-биле ажылдап турарлар.

Часкы тарылгага белеткелди дүргедедир

Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп суурда эш М. С. Елисеев даргалаан «Октябрь 14 чыл ою» колхозтуң хову ажылдакчылары (бригадири эш Булгаков) 1951 чылдың часкы тарылгазынга бүгүлле белеткелдерин бедик шынарлыг чорудуп турарлар.

Часкы тарылганың сепсек херекселдери—5 андазыннарның, 46 илиирлериниң, 2 тараа чажар машиналарның; бир дриерниң, 13 тергелерниң септелгезин доосканнар болгаш 59 аттың дериг херекселдери, 34 пастромкалар белен.

Бо чылдың тарылгазынга эрткен чылын белеткээн 595 га черни чемишчидеринге 2000 тонна өдекти болгаш 350 тонна хүлдү белеткеп алган.

Тарылга үрезининге 1306,5 центнер янзы-бүрү үрезиннер урар планын 1334,7 центнер чедир белеткеп алгандаа болза, ооң арыглаашкыны оожум чоруп турар. Февраль 27-ге чедир чүгле 340 центнер кызыл-тас үрезинин арыглап алган.

Оон ыңай колхоз баштаар чери хову ажылдакчыларын ийи бригада кылдыр үскен боордан хадына, часкы тарылганың ажыл планын чогаадырын мынчага чедир эгелевээн болгаш машина-трактор станциязы-биле кереэ чарбайн турар.

М. ШОГЖАЛ.

Чер чемижидилгези—элбек дүжүттүң үнер дөзү

Бедик дүжүт алырынга чер чемижидилгези улуг ужур-дузалыг болур деп чүвени Бии-Хем районнуң Өөк суурда „Искра“ колхозтуң хову бригадирлери М. Трузин, Я. Сантин олар мынчага чедир билип чадап турарлар.

Бо чылдың часкы тарылга шөлүнге 475 тонна өдек, 6 центнер хүл болгаш 6 центнер куш өдээ белеткеп төгерин колхоз баштаар чери планнааш хову бригадазынга дааскан турда, №1 бригаданың бригадири М. Трузин болгаш №2 бригаданың бригадири Я. Сантин олар күүсетпейн турар.

Харын колхозта аът кажаазының ажылдакчылары 170 тонна өдекти Сүүр чогунда тарылга шөлдеринде дажып төккен. Оларның төккени агротехника чуруму ёзугаар эвес.

Хүл болгаш куш өдээ чыгбайн турар. 2,5 центнер хүлдү „белен“ деп турары колхозчуларның бажың даштында үндүрүп төккен хүлдери бооп турар, база 2,5 центнер куш өдээ, ол ышкаш суур чурттакчыларының кас, дагаа кажааларында бөлдүнмээн өдектерни „белен“ деп бижип турары шын эвес.

ОБЛАСТЫҢ КОЛХОЗЧУ МАЛЧЫННАРЫНДА

Мал өстүреринин планын күүсеткен

Чөөн-Хемчик районнуң Хорум-Даг сумузунда Жданов аттыг көдээ ажылагый артелиниң малчыннары 1950 чылда мал өстүреринин планын ниитизи-биле 115 хуу, ооң иштинден чылгы малды 100 хуу, мыйыстыг бода малды 116 хуу, хой болгаш өшкүнү 118 хуу күүсеткен.

Ам колхозта 130 баш мал төрээн. Оларның чаш төлү бүрүн камгалатынып алган. 1951 чылда мал өстүреринин планын чедиишкинниг күүседиринче колхозтуң баштаар чери болгаш партия эге организациязы бүгү күштү угландырып турар.

И. КОНГАР.

Кыштагладыышкында малдарның азыралы эки

Каа-Хем районнуң Бай-Сөөт тайгазынга чурттап чораан М. Өдекей хуу ажыл-агыйдан коллективтиг ажыл-агыйның артык күштүүн бүзүреп билгеш 1949 чылда «Октябрь 30 чыл ою» көдээ ажыл-агый артелиниң хежигүнүнге кирген.

Колхозчу М. Өдекейниң ниитиниң ажылынга чүткүлдүүн барымдалааш колхоз баштаар чери ону ниитиниң чылгы малының кадарчызынга киирген. Баштаар черниң даалгазын күзелдиибиле хүлээп албышаан, бодунуң харыысалгазынга 63 баш чылгыны алган.

Колхозчу малчын М. Өдекей чылгы малдың кышкы одарладыышкынын эки чорудуп, малдың төрүүр үезинге эки белеткенгени-биле төрээн чылгы малдың чаш төлүн менди камгалап алганы-биле чылгы мал өстүреринин планын 170 хуу күүсеткен. Ооң малы чайгы үеде эң эки деңгилдени алган. М. Өдекей 1950 чылда 834 куш-хүннерин ажылдап, 3334 килограмм тарааны алган.

М. Өдекей чаа, культурлуг, чырык чаагай бажыңныг чурттап олурар. Ооң өг-бүлезиниң кежигүннери радио дамчыдылгазын бажыңынга олургаш дыңнап, төп болгаш область солуннарын үргүлчү номчуп турар. Колхозчунуң үш уруглары эге школада өөренип турар.

А. МУИНУУ.

Хойжунуң хүлээлгези

Таңды районнуң «Победа» колхозтуң кежигүнү О. Бавыын-оол ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң үш чыл планын чедиишкинниг күүседир дээш бүгү күжүн салып, кызымакай ажылдап турар.

Хойжу О. Бавыын-оол 375 баш шээр малды Элегестиң Кызыл-Хая деп улуг дааңда одарладып турар болгаш бо чылын төрээн 25 хойлардан 25 хураганнарны, 16 өшкүлерден 16 анайларны менди камгалап алган.

О. Бавыын-оол ам төрүүр 255 хойларның, 79 өшкүлерниң төлүн бүрүп камгалап алыр мен деп хүлээлгелиг ажылдап турар.

Г. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Шиитпирнин күүселдези дээш демисежир

Бо чылдың январьде болган Чаа-Хөл районнуң Кызыл-Даг суму Соведениң ээлчеглиг сессиязынга мал ажылының талазы-биле «Бурунгаар» колхозтуң даргазының илеткели болган. Колхоз 234 чылгызын, 165 инээн 2—2 кезек, 1235 шээр малын 6 кезек черде үзүп кыштаглаткан. Ынчалза-даа, артельдиң мал ажылында улуг четпестер бары эш Дунгарның илеткелинден болгаш санал шүгүмчүлелдерден илерээн.

Кол четпестиң бирээзи малдың кышкы кажаалары багай болуп турары-биле тайылбырлатынар. Чамдык турлагларда кажаа тыпкыш, база соок байдалдыг. Ажаалданың кошкаандан январь айда 18 шээр мал, 5 инек хораан. Ол ышкаш мал чемин хайгааравааныдан 200 центнер сигенни мал үреп чиген, ам үүгле 400 хире центнер арткан.

Малдың кышкы байдалы кандыг турарын сонуургап, артель баштаар чериниң кежигүннери болгаш эш Дунгардаа бо кыжын чаңгыс-даа катап кыштагларга барбаан. Ол ышкаш сумуда мал эмчилери эштер Калзаң, Доржу олар колхозта мал ажылын база көрбейн турар деп чүвени сессия илереткен.

Күрүненин мал өстүрер планын боттандырары дээш мал ажылын эжижидип, үстүнде илерээн четпестерни дарый узуткаарын эш Дунгарга дагзып, сессиядан делгеренгей шиитпирни хүлээп алган. Үндүрген шиитпирниң күүселдези дээш чүткүлдүг ажылдаары чугула.

Х. САРЫГ-ООЛ.

Мурнакчы малчыннар

Бай-Тайга районнуң Хөл сумузунда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери Кадыр-оол, Тоокур, Түктеш олар ниитиниң малын өстүреринге бүгү күжүн салып, кызымакай ажылдап турар.

Чылгычы И. Кадыр-оол 1950 чылда төрээн 22 белерден 22 кулуннарны бүрүн камгалап алган болгаш 200 ажыг чылгы малды чаңгыс-даа баш хоратпайн амга чедир менди кадарып турар. И. Кадыр-оол эрткен чылын 575 куш-хүннерин ажылдап алган. Инекчи С. Тоокур 37 инектерден 37 бызааларны доруктуруп өстүрген. Эрткен көдээ ажыл-агый чылында 418 куш-хүннерин ажылдап алган. Колхозчу Түктеш 1949 чылда 2 баш төрүүр хаван хүлээп алгаш, ук хаваннарны 30 баш чедир өстүрген болгаш эрткен чылын 408 куш-хүннерин ажылдап алган.

Ол ышкаш колхозчулар Ламажап, Хойлаарак, Чыргал, Бодунат, Тамбаа олар 390—420 куш-хүннерин ажылдап, ниитиниң ажыл-агыйынга идепкейлиг киржип, мурнакчылар болуп турар.

С. ТӨРЕШТЕЙ.

Чаш малды менди камгалап ап турар

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана сумузунда «Искра» көдээ ажыл-агый артелиниң хой, өшкү малы төрүп эгелээн.

Төрүзе чогуур малдың иштинден 90 баш хой, өшкү төрээн. Оон 91 баш чаш төлдү камгалап алган. Малдың чаш төлүн менди камгалап алыр талазы-биле О. Шаажаң-Хөө, М. Сазыгбай, М. Күдерен олар мурнакчылар болуп турар.

А. БАЗЫР-ООЛ.

Чылгычы И. Боралдай-оол

Барыын-Хемчик районнуң Эрги-Барлык сумузунда «Большевик» көдээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү И. Боралдай-оол колхозтуң ниитилештирген чылгы малын ийи чыл иштинде үзүк чок кадарып турар.

Чылгычы И. Боралдай-оол эрткен чылын 27 кулуннарны менди камгалап алган. Чылгычының кадарып турар малы күскүзү хевээр семис болгаш чаңгыс-даа баш хораваан менди туруп турар.

БИСТИҢ КОРР.

Партия организацияларының херээженнер ортузунга ажылының дугайында

Херээженнер айтырыы, ниитилелге херээженнерниң байдалының дугайында айтырыг кеззэде мөңге болгаш өскерилбес категорияның айтырыы болур эвес, харын ук ниитилел-эконом тургузуунуң болган санында тодаргайлатыныр турар төөгү характерлиг айтырыг болур.

Капиталистиг ниитилелде херээженнерниң киржилгезиниң дугайында В. И. Ленинниң бижээни болза: Кижи төрелгетенниң чартык кезии херээженнер—капитализм үезинде ийи дакпыр дарлатырган. Херээжен ажылдакчы болгаш херээжен тараачын капиталга дарлатырган болгаш ооң кырынга харын-даа буржуазтыг республикаларның иштинде эң-не демократтыг республикага безин олар, бирээде, бүрүн эрге-шөлээ чок, азы эр кижи-биле дең эргелиг болурун оларга хоойлу бербейн турар; ийиде, бо дээрге колдуунда-ла олар эң-не үүрмек, эң-не кара, эң-не аар, кижини эң-не бужары-биле төгейледип турар кухня ажылына болгаш ниитизи-биле черлик өгбүленің бажың ажылынга базындырып тургаш, олар «бажың кулданыышкынынга», «бажың кулдарынга» хевээр артып каап турарлар» (Чогааладар, 32, 4-кү үндүргени, арын 138—139).

Капитализм үезинде ажылчы херээженнер болза, «бүгү-ле дарлатканнарның иштинден эң-не артык дарлатырганнар болур...» деп эш Сталин айтып чурган (Чогаалдар, т. 7, арын 48).

Царьлиг Россияның херээженнери чырык чок карацгы дүмбей, төнчүзү чок дорамчыладып базындырган чурталганың байдалынга чораннар.

Марксизм-ленинизм «херээженнерниң аас-кежииниң дүлгүүрү» кайдал, ону канчап тыварыл деп үвени ажылчы херээженнерге бир-ле дугаарында айтып берген. Херээженнерниң эрге-шөлээлиг болгаш аас-кежиктиг болурунуң карачацгыс оруу болза, капиталдың дарлалындан хосталыры дээш, социалистиг ниитилелди тургузары дээш бүгү үлетпүрчин аңгы-биле кады демисежириниң оруу болур «...Дарлатырган аңгының хосталганың оруунче баскан базым бүрүзү ооң-биле кады херээженнерниң байдалын чиигедири болур» деп эш Сталин бижээн (Чогаалдар, т. 5, арын 60). Ынчангаш, бистиң партиявыстың база бир чугула сорулгазы болза, ажылчы херээженнерни пролетарның ниити херээнге хандырары, бүгү ажылчы херээженнерни болгаш эр кижилерни эш Сталинның айтып турганы ышкаш «эргеге кандыг-даа дең эвес чорукту узуткаар дээш, кандыг-даа дарлалды узуткаар дээш, пролетарның тиилелгези дээш, бистиң чуртувуска чаа социалистиг ниитилелди тургузар дээш демиселчилерниң чаңгыс-аай армиязынга» сырый катыштырары болур (Чогаалдар, т. 8, арын 198).

Бистиң партиявыс ол сорулганы чедиишкиннии-биле шиитпирлээн. Совет социалистиг ниитилелде херээженнер болгаш эр кижилер—олар дээрге, коммунизмни тургузар дээш маадырлыг ниити демиселде өңнүктер болгаш эжешкилер. Херээженнерниң ортузунга чорудар ажылдың ээлчеглиг сорулгарын тодаргайлаарда, бистиң чуртувуста турустунган тодаргай байдалдар, хамыктың мурнунда социализмниң тиилээнибиле херээженнер айтырыы бистиң чуртувуста чедиишкиннии шиитпирлетинген, ол айтырыгның кижи төрелгетенниң төөгүзүнде бир-ле дугаарында шиитпирлетингени ышкаш фактыларны барымдалаар херек.

1921 чылда-ла В. И. Ленинниң бижээни болза: «Большевиччи совет революция ышкаш херээженнерниң дарлалын болгаш дең эвес турар чоруунуң дазылдарын делегейде чаңгыс-даа партия, чаңгыс-даа революция оларны шак ынчаар ханызы-биле тура тыртып шыдаваан. Херээженнерниң эр кижилер-биле дең эвес чоруунуң изи-даа хоойлу өзугаар бисте, Советтиг Россияда артпаан» (Чогаалдар, т. 32, 4-кү үндүргени, арын 193).

Сөөлгү чылдарда социализмниң хоорайга, база ол ышкаш көдээге тиилээниниң түңнелинде ССРЭ-де херээженнер эконом талазы-биле эр кижилер-биле бир дөмей бут кырынга турупканнар. Сталинчы Конституция күрүнеңиң, ажыл-агыйның, культураның болгаш хөй ниити-политиктиг амыдыралдың бүгү талалары-биле херээженнерге эр кижилер-биле бир дөмей эргелерни чүгле тыпсып турар эвес, харын ол эргелерни боттандырарының боттуг байдалдарын база хандырып турар.

Ленин—Сталинның партиязы совет херээженнерни капиталистиг чурттарда херээженнер чеьдип алдынмас хире бедик чадаже көдүрүп үндүрген. Бистиң херээженнеривис болза, бүгү совет улус-биле кады бодунуң күрүнезиниң болгаш бодунуң салым-чаяанының бүрүн эргелиг ээлери, коммунизмниң идепкейлиг тудугжулары болур.

ССРЭ-де херээженнер айтырыын, херээженнерниң күш-ажылының дугайында айтырыгны, ниитилелдиң ажылагый болгаш хөй-ниити политиктиг амыдыралынга херээжен ажылчыннарның болгаш тараачыннарның эргежок чугула ролюнуң дугайын шын шиитпирлээниниң улуг алдар-хавыяазы, совет херээженнерни алдаржытканының ачы-хавыяазы болза, бистиң партиявыстың, бүгү ажылчы чоннарның баштыңчызы болгаш башкызы эш Сталинга хамааржыр.

Ленин биле Сталин херээженнерни бүгү ниитиниң бүдүрүлгезинге, социалистиг ёзу-биле организастаан күш-ажылга киириштирериниң канчаар-даа аажок улуг ужур-дузазын үнелеп көрүп турганнар. Ленинниң бижээни болза:

ССРЭ-де херээженнер улус ажылагыйынга канчаар-даа аажок кайгамчыктыг улуг рольди ойнап турарлар. Саясая совет херээженнер маадырлыы-биле ажылдап, социалистиг чарышка идепкейлии-биле киржип, техниканы, күш-ажылдың мурнакчы методтарын шингээдип албышаан, боттарының мастерствозун, боттарының ажыл-ишчи мергежилин бедидип турарлар.

Көдээ ажыл-агыйда колхоз тургузуунуң тиилээнииниң ачызы-биле херээжен тараачыннар ниитилештирген хостуг күш-ажылга катышканнар, экономика талазы-биле херек кырында эр кижилер-биле дең эргелерни чеьдип ап, политика болгаш культура талазы-биле өзүүшкүннүң кызыгаар чок аргаларын алганнар. 1935 чылда хөвең шөлүнүң колхозчушалыпчы херээженнерин партия болгаш чазактың удуртукчуларының хүлээп алыышкынынга эш Сталинның чугаалаары болза: «Чүгле колхозчу амыдырал күш-ажылды хүндүлелдің херээ болдурар арганы берген, чүгле ол деревняга ёзулуг маадыр херээженнерни төрүтүндүрүп үндүрер арганы берген. Чүгле колхозчу амыдырал дең эвес чорукту узуткаар болгаш херээженнерни бут кырынга тургузар арганы берген». Херээженнер колхозтарда ёзулуг-ла улуг күш аппарганнар.

Шаанда эрги шагда херээженнерге эртем чеьдип алырының оруу херек кырында хагдынчак болуп турган, ам эртемни болгаш культураны шиңгээдип алырынга херээженнер кайгамчыктыг чедиишкиннерни эвээш эвести чеьдип алганнар. Царьлиг Россияда дээди эртемниг херээженнерни салаа-биле сапап болур турган. Совет Эвилелинде херээженнер культураның канчаар-даа аажок улуг күжү апарганнар. Дээди эртемни дооскан тускай эртемниглерниң ортузунда херээженнер ам бо үеде оларның чартык хезиинден хөйү болуп турар, ынчаарга чамдык тускай эртемниглер (эмчилер, башкылар) херээженнерниң хөй кезии болуп турар.

Революция мурнундагы үеде херээжен-инженерлерниң болгаш херээжен-агрономнарның сураа-даа дыңналбас, харын олар чок-даа турган, ам бистиң чуртувуста чүс-чүс муң херээжен инженерлер, херээжен агрономнар болгаш улус ажыл-агыйының өске-даа тускай эртемниглери бар. Дайын үезинде болгаш дайын сөөлүндеги чылдарда эртем ажылдакчылары херээженнерниң саны барык ийи катап көвүдээн. Он-он муң херээженнер боттарының ажылдарының чедиишкиннерин, ооң алдарын хөвүдетпишаан, совет эртемниң хүндүткелдиг чөрлеринде ажылдап турарлар.

Эш Сталин ургларны кижизидеринге херээженнерниң онза ролюн демдеглеп турган. Хөй чүс-чүс муң херээженнер бистиң аныяктарывысты бедик идеялыг чорукка, Төрээн чуртунга кызыгаар чокка бердингениниң угаан-бодалынга кижизидер чаагай херекзе боттарының күштерин бербишаан, ам улус өөредилгезиниң шугумунда ажылдап турарлар.

Тускай эртемниг херээженнер ёзулуг дүрген темпи-биле өзүп турар. Оларның кол кезии—ам-даа аныяк тускай эртемниглер. Ындыг болза-даа, олар боттарының мергежилин амыр-дыш чокка бедидип, боттарының билиин калбартып, дуржулгаларны тып ап турарлар. Херээженнерни чоокку үеде улус ажылагыйының бүгү адырларының удуртур ажылдарынга эң-не залбаа-биле депшидип үндүрериниң кайгамчыктыг үндезин суурлары тургустунган болгаш олар улам калбарып турар.

Партия, совет болгаш хөй-ниитиниң бүгү органнарынга мурнакчы херээженнерни депшидип үндүрериниң канчаар-даа аажок ужур-дузазын бистиң партиявыс үргүлчү үнелеп келген. «Ажылчы херээженнерниң өзүп турар хөй-ниитичи идепкейлиг чоруун болгаш оларның удуртур ажылче депшип үнүп турарын бистиң культуралыг чоруувустуң өзүп турарының чигзиниг чок демдээ кылдыр көрүп байырлаар ужурлуг бис» деп эш Сталин өөредип турар («Ленинизмниң айтырыглары» 11-ги үндүргени, арын 460). Ынчангаш, ол талазы-биле маргылдаа чок улуг-улуг чедиишкиннер чеьдип алдынган. Ону көргүзүп турар чамдык сан медээлер бо-дур: 1924 чылда фабзавкомнарның кежигүннериниң санынга херээженнер 14 хуу, профэвилелдериниң төп комитединиң кежигүннериниң санынга — чүгле 4 хуу болуп турган болза, ам бо үеде фабзавкомнарның кежигүннериниң составында херээженнерниң саны 41,8 хуу чеьдип турар, профэвилелдериниң төп комитеттериниң составында — 36,5 хуу болгаш ВЦСПС-тиң президиумунуң составында—24 хуу болуп турар. Партия шугумунуң талазы-биле хамыктың мурнунда ВКП(б)-ниң составында херээженнериң саны-ның соксаал чок өзүүшкүнүн демдеглээри эргежок чугула. 1924 чылдың январь 1-де партияның ниити составының 8 хуу хирези херээженнер болуп турган: 1941 чылдың январь 1-де — 12,9 хуу, 1945 чылдың январь 1-де—17 хуу, 1950 чылдың июль 1-де — 24,7 хуу болуп турар.

Херээженнерни партияның удуртур ажылынче депшидип киирер чорук дайын сөөлүндеги чылдарда база дыңзаан. Райкомнарның, хооркомнарның, укомкарның, округкомнарның, обкомнарның, крайкомнарның, эвилелдешкен республикаларның компартияларның ТК-ның секретарьлериниң составынга 1945 чылдың январь 1-де 951, 1949 чылдың январь 1-де 1034, 1950 чылдың январь 1-де 1386 херээженнер ажылдап турган. Партия эге организацияларының секретарьлеринде ажылдап турар херээженнерниң саны ол-ла чылдарда—40.370, 42.155 болгаш 47.106 болуп турган. Бо саннар болза, партияның удуртур органнарынга херээженнерниң өзүп турар ролюн тодаргай чугаалап турар.

Совет херээженнер чыл келген тудумна чуртту баштап башкарарынга болгаш совет тургузугга улам-на идепкейлии-биле киржип турарлар. 1924 чылда партияның XIII съездизинге кылган отчёттуг илеткелинге эш Сталин волостар күүскомнарының составында херээженнер үчүле 0,5 хуу, уездилер күүскомнарының составында — 2 хуу, губернялар күүскомнарында—3 хуу болуп турар деп айтып турган. Сөөлгү чылдарның иштинде бистиң партиявыс херээженнерниң политиктиг кижизидилгезин оларның политиктиг идепкейин бедидериниң болгаш оларны ажылчы чоннар депутаттарының Советтеринге депшидип киирер талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажылды чоруткан. Бо ажылдың ачызында ам көдээ, суур, район, хоорай Советтериниң составында 30—40-ден эвээш эвес хуузу, область Советтериниң составында 25—30-ден эвээш эвес хуузу херээженнер, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң составын бир дугаар чыылдырганында 187 херээжен депутаттар, ийи дугаар чыылдырганында — 277 болгаш үш дугаар чыылдырганында—280 херээжен депутаттар бар болуп турар. Бүгү эвилелдешкен болгаш автономнуг совет социалистиг республикаларның Дээди Советтеринде херээжен-депутаттарның саны үргүлчү көвүдеп турар.

Ажыл-агыйының, культураның болгаш бүгү-ниити-политиктиң ажыл-чорудулгаларында совет херээженнерниң чаяакчы аргалары калбарып, делгереп, оларның кайгамчыктыг ролю улам-на өзүп турар.

Партия болгаш совет чазак совет хижилерниң амыдыралының чаагайжыдылгазының болгаш культуразының өзүүшкүнүнүң дугайында сагыш-салыышкынын амыр-дыш чокка көргүзүп турар. Ол дугайын өртектерни үргүлчү чиигедип турары, боттуг ажыл төлевирин бедидип турары, үлетпүрүң болгаш аъш-чемниң барааннарын садарын көвүдедип турары, чуртталга тудугларының канчаар-даа аажок калбарыышкыны, өөредилгениң, эртемниң болгаш культура-чыдыышкынын албан черлериниң четкилериниң көстүп көрбээн калбарыышкыны, эмнелге болгаш курорт-санатория хандырылгазының өзүүшкүнү, хөй күш үндүрер болгаш аар ажылдарны механизастаарын чорудуп турары-биле холбаштыр күш-ажылдың байдалдары чиигеп турары ышкаш шак ындыг хемчеглер кончуг тодаргайы-биле хереченлеп турар.

Партия болгаш чазактан ажылчы чонга, эр кижилерге болгаш херээженнерге чүгле шак ындыг ниити хемчеглерни чорудары-биле кызыгаарлатынмайын турар. Херээженнерниң күш-ажылын тускай камгалаарының, ие-чаштарны камгалаарының дугайында, херээжен-иелерни чоргаарландырып турар делегейде эң-не мурнакчы хоойлужудулга ССРЭ-де боттаныр турар.

Сааттыг херээженнерге ажыл-төлевирин хевээр атырбышаан, тыпсып турар шөлээ, өг-бүлезиниң ишти хөй иелерге күрүне дузаламчызы, божуур бажыңнарның, ургуллар яслилериниң, ургуллар садтарының болгаш пионер лагерьлериниң четкилериниң калбак хөгжүлдези; херээженнерниң күш-ажылын камгалаар дугайында тускай хемчеглер; сааттыг херээженнерге эмнелгениң халас дузаламчызы, 30 ажыг муң херээженнер эдилел чоруур «Маадыр ие» деп хүндүлүг атты доктаатаны, «Иениң алдары» деп орденнерни, «Иениң медали» деп медальдерни тургусканы—бо бүгү херээженнер дугайында сагыш-салыышкынының төөгүде чижеглээр чүве чок фактылары-дыр.

Сааттыг херээженнерге дузаламчының дугайында айтырыгны чижеглеп ап көрээлиңер. Царьлиг Россияга херээженнерниң болгаш ургуларның чүгле 9 консультациялары турган, база херээженнерниң 98 хузуу эмчи болгаш акушерканың кандыг-даа дузаламчызы чокка, эң-не антисанитарлыг байдалдарга божуп чораннар. Ооң хараазы-биле божаннарның өлүрү болгаш өлүг ургуллар божуур чорук кончуг хөй турган, ол ышкаш амыдыралының баштайгы чылында ургуларның өлүр чоруу база бедик болуп турган. Совет Эвилелинде 1950 чылдың январь 1-де чүгле кадык камгалалының органнарынга 6570 консультациялар, сааттыг болгаш божуурларга тускай белеткээн 112.520 оруннар турган. Хоорайларда божуп турарларның 93 ажыг хуузу, көдээ черлерде божуп турарларның 83 ажыг хуузу эмнелге-акушерканың дузаламчызы-биле хаара тутунган. Бо хемчеглериниң, база ол ышкаш совет улустуң материалдыг деңнелиниң бедээниниң түңнелинде божаннарның өлүр чоруу революция мурнундагы үеби-биле деңнээрге, бисте каш катап кудулаан болгаш ол болза, делегейде эң-не чавыс сан болуп турар. Өлүг ургуллар төрүтүнер болгаш чаа төрээнериниң өлүр чоруу база каш катап кызырылган.

Партия болгаш чазактың херээженнер дугайында сагыш салыышкынының кайгамчыктыг илередиишкиннериниң база бирээзи болза, хөй ургуларны болгаш бот иелерге күрүненің дузаламчызын көргүзүп турары болур. Чүгле сөөлгү 5 чылдарның иштинде ССРЭ-де хөй ургуларлыг болгаш бот иелерге 18 миллиард рубль хире түңнүг күрүне дузаламчыларын тывыскан. Ол түң болза, Украина ССР-ниң 1950 чылдагы бюджедин ажып турар.

Бистиң чуртувуста ургуларның албан черлериниң четкилери, ургуллар яслилери, ургуллар садтары, пионер лагерьлери болгаш өскелер-даа чыл келген тудум-на өзүп турар. Ургуллар, яслилериниң, ургуллар садтарының болгаш бажыңнарының чүгле күрүне четкилериниң талазы-биле безин бисте 1.900 муң хире ургуларны хандырып турар. 1950 чылдың чайынында 5 миллион ургуллар болгаш чаштар пионер лагерьлеринге, ургуллар санаториилеринге, экскурсия-туристер баазаларыныга, база чайның бүгү үезинде чайлаг черлерге көжүрген ургуллар базыңнарынга, ургуллар садтарынга болгаш яслилеринге дыштанганнар. Ургуллар дугайында ындыг сагыш салыышкынын делегейде чаңгыс-даа чурт билбес. Шаанда царьлиг Россияга ургуларның мындыг хевирлиг албан черлери барык чок турган.

Мынчангаш совет херээженнерниң байдалын кайы-даа талазындан көргеш, чүгле чаңгыс түңнелди үндүрер херек: бистиң чуртувуста херээженнер партияның болгаш чазактың үргүлчү сагыш салыышкыны-биле шыптынган. Делегейде өске кандыг-даа чуртта херээженнер политиктиң хөй-ниитинин, экономның амыдыралынга болгаш өгбүле чуртталгага Совет Эвилелиндеги ышкаш шак ындыг бүрүн эргелерни ажыглавайн турарлар.

* * *

Совет Эвилелинде херээженнерниң байдалы үндезини-биле өскерилген. Бистиң чедиишкиннеривис улуг болзаа-даа, аңаа бис менээргенип болбас ужурлуг бис. Бодун менээргенир, сагыш тайбыңзыраар чорук большевизмге таарышпас чүүл болур. Коммунистер чеьдип алдынган чедиишкиннерни улам ыңай бурунгаар шимчээриниң чадазы, даяныр чүүлү кылдыр көрүп турарлар.

Коммунизм тудуушкунунуң канчаар-даа аажок улуг сорулгалары бүгү делегейниң кырынга тайбыңны хандырар сорулгалар партия организацияларының политиктиг ажылын, ылаңгыя ажылчы чоннуң, ооң иштинде херээженнерниң коммунистиг кижизидилгезиниң талазы-биле ажылды күштелдиреринде негеп турар, совет херээженнерниң идепкейлиг ролюн моон соңгаар бедидерин, бистиң чамдык организацияларывыстың херээженнер ортузунда чорудуп турар ажылының практиказында бар турар шыңгыы четпестерни чайладырын негеп турар.

Сөөлгү үеде ВКП(б) ТК партийжи-политиктиг ажылды шиитпирлии-биле күштелдиреринің эргежок чугулазын онзазы-биле шыйып демдеглеп турар. Херектің шынында партияның хөй-хөй обкомнары, хооркомнары болгаш райкомнары, база эвилелдешкен республикаларның компартияларының чамдык Төп Комитеттери ажыл-агыйның чедиишкиннеринге хандыгып, бодунуң кичээнгейин ажыл-агыйже, колдуунда аар-саар айтырыгларче салып, ол талазы-биле ажыл-агыйның болгаш Советтиң чогуур органнарының ажылын холгаарлап турарлар. Ооң-биле кады олар партийжи-политиктиг ажылды утуп, ону күүседиринге үени-даа, хүштү-даа тыпайн турар болгаш ону ийи болгаш үш дугаар чергениң планынче чайладып каап турарлар. Шак ындыг практика большевизмге таарышпас болгаш ажылчы чоннуң авангардазы болур бистиң партиявыстың ажыл-чорудулгазының ленинчи-сталинчы принциптери-биле дүүшпейн турар.

Эки тургускан партийжи-политиктиг ажыл бүдүрүлгениң чедиишкиннериниң үндезини, коммунизмниң тудуушкунунга массаларны мобилизастаарының болгаш организастаарының кол үүлү болуру билдингир. Ынчаарга партийжи-политиктиг болгаш идеологтуг ажылды утур, ону херекке албас чорука аполитиктиг, принцип чок, кызыы практикаже болгаш ажыл-агыйның удуртулгазынга чедимче чок болур чорукче чедирип турар болгаш кижилерниң мерелинге капитализмниң артыышкынарын ховайтып үндүреринге дузалап турар.

Чамдык районнарда чоннуң хожудангай кезээниң ортузунда шажынчудулгезиниң идеологиязының, чамдык ковайыышкыны, феодал-байларның артыышкыннарының илергейлээшкини, хөй кадайларлыг турар чорук, херээженнериң паранджаларны эдилеп чорууру болгаш өске-даа ол чергелиг фактылар болза, ажылчы чоннуң ортузунга партийжи-политиктиг болгаш идеологтуг ажылдың кошкаа-биле тайылбырлатынар. Херектің шынында ол болуушкуннар кайын, канчап, чүнүң чылдагааны-биле тыптып кээп турарыл? Ол таварылга кандыг-бир үндезиниг чылдагааннар дугайын чугаалап турар. Ол болза, эрткен эрги артыышкыннар-биле демиселди кошкадырын болдурганы, эш Сталинның «эрги ниитилелден ужалган эрги аажы-чаңчылдар, традициялар болгаш үзел-бодалдар социализмниң эң-не айыылдыг дайзыннары болур» дээр дугайында айтыышкынын хандыр чедир билбээни болур-дур. (Чогаалдар, т. 6, арын 248).

Совет социалистиг ниитилел хамыктың мурнунда массаларның медерелдиг болуру-биле күштүг. Ынчангаш, ажылчы чоннуң, ооң иштинде херээженнерниң политиктиг болгаш культурлуг деңнелин үргүлчү бедидер чорук—совет ниитилелге, ооң коммунизмче чоорту шилчииринің үезинде чурттап амыдыраар чоруктуң эргежок чугула үүлү болур. Социалистиг медерел—бистиң бүгү чедиишкиннериви тодаргайлап турар болгаш совет ниитилелдің коммунизмче шилчиирин дүргедедип турар эн чугула факторларның база бирээзи болур.

Партия организацияларының хүлээлгези—херээженнерниң ортузунга политиктиг, кижизидилге ажылдарын шиитпирлии-биле күштелдирери болур. Кижилерниң медерелинде капитализмниң болгаш феодал-байларның артыышкыннары боду чаягаар өлүп узуткатынмас. Ол артыышкыннар-биле демиселди кошкадыр болза, олар сула салыпкан шөлде поктарның үнүп турары ышкаш бажын ховайтып келир болгаш өзер апаар.

Херээженнериң ортузунга чорудар ажылдың хевирлери болгаш методтары янзы-бүрү: илеткелдер болгаш лекциялар, херээженнерни бөлгүмнерге болгаш политшколаларга киирери, бот-тывынгыр уран-үүлдерни организастааары, клубтарның, номчулга бажыңнарының, культура бажыңнарының ажылынга херээженнерни киириштирери, бижик билбес чорукту узуткаары болгаш оон-даа ыңай.

Партия организациялары болза, үлетпүрде ажылдап турар херээженнериң идепкейлиг чоруун бүдүрүлгениң планнарын бүрүн болгаш ажыр күүседиринче, хүш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, продукцияның шынарын экижидеринче, моон соңгаар-даа угландырар ужурлуг. Колхозчу херээженнериң эң-не чугула сорулгалары болза, колхозтарны организас ажыл-агый талазы-биле быжыдары, бедик дүжүттер дээш демисежири, ниитиниң мал ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдери болур.

Улус ажыл-агыйының моон соңгаргы хөгжүлдези, электростанцияларының болгаш каналдарның канчаар-даа аажок улуг тудуу совет херээженнерни—улус ажыл-агыйынга, бир дугаар ээлчегде социалистиг үлетпүрге калбаа-биле киириштирерин негеп турар. Ол чорук ажылчын, албан хаакчыттарның ортузунга үндезин национал херээженнериң саны ам-даа дыка эвээш болуп турар Ортаа Азияның совет республикаларынга онза чугула.

Херээженнерни бүдүрүлгеге хандырары, оларның культура-техниктиг деңнелин, оларның политиктиг болгаш күш-ажылчы идепкейин үргүлчү бедидери — Узбекистанның, Таджикстанның, Туркмениянның, Казахстанның болгаш Киргизияның партия организацияларының эң-не чугула сорулгаларының бирээзи болур. Ол сорулгаларның шиитпирлетинип турарының хире чергезибиле үлетпүрүнүң болгаш күрүне аппарадының удуртур ажылынга херээженнерни депшидип үндүреринің баазазы калбарар, база ооң-биле кады феодал-байларның артыышкыннары-биле демисел чидигленир.

Удуртур албанга херээженнерни депшидери—хүрүненің эң-не амыдыралчы сорулгазы болур. Сөөлгү үеде ВКП(б) Төп Комитеди ол дугайын онза күштүү-биле шыйып демдеглеп турар, партияның сагыш-салыышкынының ачызында ам политик талазы-биле белеткелдиг, культурлуг болгаш бодунуң ажыл-херээн эки билир чүс-чүс муң херээженнер белеткетинген. Ынчангаш, херээжен каадырларны удуртур ажылче депшидип киирериниң чаа улуг аргалары тургустунган.

Өске талазында — партия, совет, ажыл-агый болгаш профэвилел аппарадының чамдык адырларында бо херекти тооп көрбес чоруктарның артынчыларының барын фактылар херечилеп турар. Чамдык эштер херээжен каадырларны онзалап билбейн турарлар, улус ажыл-агыйының болгаш культураның бүгү адырларынга херээжен тускай эртемниглерни белеткээри сөөлгү чылдарда дыка экижээн, база херээженнерни өрү депшидериниң баазазы болгаш курламыры деңнээр чүве чокка калбарганын олар эскербейн турарлар.

Бисте бар турар аргалар-биле деңнеп көөр болза, ажылчы чоннар депутаттарының Советтериниң күүскомнарының, ажыл-агый организацияларының, министерстволарның удуртур ажылынга, харын-даа нургулайында херээженнериң күш-ажылы-биле хандыртынар ужурлуг чамдык ажыл-агый адырларының удуртур ажылында херээженнер ам-даа эвээш.

Советтериниң күүскомнарының, обкомнарың, болгаш эвилелдешкен республикаларның Төп Комитеттериниң, ол ышкаш министерстволарның болгаш албан черлериниң удуртур албанынга херээженнерни депшидип үндүрүп болур болгаш болур-даа.

Ам бо үеде, кажан удуртулганың деңнелинге ындыг бедик негелделерни негеп турунда, кажан ажылды чоннарның боттарының тускай интеллигенциязы бар турунда, партия организациялары болза, ажылдакчыларны депшидерин болгаш оларның мергежилин хамаан чок көөрүнүң оруунга канчап-даа туруп болбас ужурлуг.

Каадырларны удуртурунга болгаш шилиирингe негелделер чүгле үлетпүрде өскен эвес, харын көдээ ажыл-агыйда база өскен. Бир дугаар чергениң техникалыг амгы колхозтарны болгаш хөй адырларлыг нарын ажыл-агыйны удуртуру агротехниктиң болгаш зоотехниктиң ханы эртемнерин, көдээ ажыл-агыйның экономиказын өөренирин болгаш улуг организакчы уран-мерген аргаларлыг болурун негеп турар. Көдээ ажыл-агыйның талазы-биле ортумак болгаш дээди эртемниг, политика болгаш ажыл-ишчи талазы-биле хынатынган тускай эртемниглерни, база улуг коллективтиг ажыл-агыйны удуртурун хандырып шыдаар удуртур болгаш организастаар ажылдың улуг дуржулгалыг практикчи-колхозчуларны ол ажылга шилип, депшидип тургаш, колхозтар даргаларының составын моон соңгаар быжыдары партия организацияларының соңгаарладып болбас сорулгазы болур деп ВКП(б) Төп Комитеди санап турар. Колхозтар даргаларының албанынга херээженнерни хөйү-биле депшиткен турар төлээде, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглерин — херээженнерни эки белеткээр дугайында партия райкомнары болгаш обкомнары сагыш салыр хүлээлгелиг.

Ортаа Азияның Совет республикаларынга херээженнерни удуртур албанга депшидери — онза нарын херек. Ол республикаларда үндезин националдың белеткетинген херээжен каадырлары ам-даа четпес ол чүнүң-биле тайылбырлатынарыл? Революцияның мурнунда маңаа бөдүүн, бижик-билиглиг херээженнер безин чок турганы-биле хамыктың мурнунда тайылбырлатынар. Оон аңгыда партия организациялары элээн хөй таварылгаларда феодал-байларның артыышкыннары-биле четпес демисежип турган болгаш ортумак школаларга болгаш дээди өөредилге чөрлеринге херээжен каадырларны белеткээриниң ужурдузазын чедир үнелеп көрбейн турганнар.

Үндезин националдың херээженнерин улус ажыл-агыйның болгаш культураның адырларынга удуртур албанга массалыы-биле депшидип үндүрерин чеьдип алыр төлээде, Узбекистанның, Таджикистанның, Туркменстанның, Казахстанның болгаш Киргизияның партия организациялары болгаш партия комитеттериниң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистери болза, херээжен каадырларны ортумак школаларга болгаш дээди өөредилге чөрлеринге белеткээр херекке эң улуг кичээнгейин чоокку чылдарда салган турары эргежок чугула. Ол дээрге, кызымак чүткүлдүг болгаш үр үениң ажылы болур. Ол чокка чүве бүтүнмес.

Бистиң улус ажыл-агыйывыска херээженнериң канчаар-даа аажок үзүктел чокка өзүп турар ролюн, оларның ажыл-ишчи болгаш политиктиг идепкейин моон соңгаар бедидерин барымдалааш, партия организациялары, профэвилелдери, комсомол, совет болгаш ажыл-агый органнары болза херээжен иелериниң дугайында, бүдүрүлгеде херээженнериң чуртталга амыдыралының дугайында сагыш-салыышкынын күштелдирер хүлээлгелиг.

Херээженнерге дузаламчы талазыбиле хөй-хөй организацияларның практиктиг ажылында четпестер ам-даа эвээш эвес. Совет күрүненің тывыскан калбак аргаларын ыракта-ла ажыглавайн турар. Чижээлээрге, сааттыг болгаш божуур херээженнерге эмнелге дузаламчызының хандырылгазында амдаа шыңгыы четпестер бар: эмнелгениң божуур херээженнерге дузалаар мергежиткен албан черлери божуур херээженнерни бүрүн хаара тутпааны, божуур бажыңнарның дапкыш болуп турары, оларны эмчилер болгаш акушеркалар-биле чепсеглеп турганааны, божуур бажыңнарның тудугларының чоруп турарының темпилериниң чавызы, ынчаарга ол сорулгага күрүнеден үндүрүп берген хөй түңнүг аңша-хөреңгиниң чартык кезииниң ажыглатынмайн артып каап турары болур.

Божуур херээженнерни шуптузун эмнелгениң албан черлери-биле хаара туткан турарын эң-не чоокку чылдарның иштинде чеьдип алыр херек, божуур ба-

(Уланчызы үш дугаар арында).

Партия организацияларының херээженнер ортузунга ажылының дугайында

(Төнчүзү. Эгези 2 дугаар арында).

жыңнарның тудугларын онзалап күштелдирер, ол албан черлеринге ажылдаар үндезин националдың каадырларын белеткээрин, эң ылаңгыя Ортаакы-Азияның республикаларынга дыка калбартыр. Бир эвес кадык камгалал Министерствозу эки ажылдаар болза, бир эвес профэвилелдер болгаш партия организацялары, ооң иштинде херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистер бо херектиң контролюн бодунга ап, иелер болгаш чаштарны камгалаарынга кичээнгейин күштелдирер болза, чедиишкиннерге чигзинип болбас.

Уруглар садтарының болгаш уруглар яслилериниң хөгжүлдезиниң темпилери сөөлгү чылдарда дыка четпес. Уруглар албан черлериниң саны хереглелден, бистиң улус ажыл-агыйывыстың өзүлдезинден болгаш херээженнериниң чаа контингентилерин бүдүрүлгеге киириштирер ажылдан чыгдып каап турар. Уругларның албан черлериниң тудуунга чазактың үндүрүп берип турар канчаар-даа аажок хөй түңнүг акша хөрөңгизин чылдан чылче бүрүн ажыглавайн турар. Хөй-хөй министерстволар уруглар яслилериниң болгаш уруглар садтарының тудугларының планнарын үргүлчү күүсетпейн турар.

Ол дугайында кол бурууну ажылагыйжылардан аңгыда ВЦСПС баштааш профэвилелдер организациялары база чүктээр ужурлуг. Профэвилелдери бо ажылдың болгаш уруглар албан черлериниң тудуунуң дугайында ёзулуг болгаш негелделиг контрольду боттандырбайн турар, коллективтиг керээлерниң уруглар албан черлерин сайыградыр, оларны чогуур чемненилге, эт-херекселдер-биле болгаш эмнелге хандырылгазы-биле хандырар дугайында айыттан чүүлдерин ажыл-агый организацияларындан күүсетпейн турары-биле эптежип турар.

Ол талазы-биле сула салдынып турар чорук-биле эптежир аргажок, чүге дээрге, уруглар албан черлерин четпес сайыградып турары бүдүрүлгениң болгаш хөй-ниитиниң политиктиг идепкейжи амыдыралынга херээженнериниң моон сонгааргы киржилгезинге шаптыктыг апаар. Бистиң ажыл-агый, профэвилелдер болгаш комсомол организацияларывыс шак оортан чогуур түңнелди үндүрер ужурлуг.

Совет чурт херээженнериниң күш-ажылының камгалалының дугайында делегейде эң-не мурнакчы хоойлуларлыг. Ындыг болза-даа, чымдык бүдүрүлгелерде ол хоойлуларны үрээр чоруктарны болдуруп турар. Күш-ажыл камгалалының дугайында хоойлуларны харагалзап көөрүнүң контролюн чорудар профэвилелдери боттарының ол дорт хүлээлгезин бүрүн күүсетпейин турар болгаш ооң-биле совет хоойлуларының үрегдекчилеринге дузалап турарлар. Бүдүрүлгелерниң удуртукчуларынга салыр негелдени бедидери эргежок чугула, профэвилелдер организациялары херээженнериниң күш-ажылының байдалын экижидериниң айтырыгларын хүн-бүрү ажылдаарын, хоойлуларны сагып турарының харагалзаашкынын ёзулуг боттандырган турарын чеьдип алыр.

Бүдүрүлгелерниң болгаш албан черлериниң, Министерстволарның болгаш ведомстволарның, профэвилелдериниң, кадык камгалал органнарының удуртукчулары болза, совет хоойлуларны болгаш херээженнериниң база уругларның камгалалының дугайында сагыш салыышкынын моон соңгаар күштелдиреринче угландырган күрүне хемчеглерин чугаа чокка чорудар хүлээлгелиглер.

Ниитиниң столоваяларының, ниитиниң хеп чуур черлериниң, хеп даараар болгаш септелге мастерскаяларының четкилерин, херээженнериниң бажың ажылын чиигедиринге бараан болдурган амыдырал чуртталга хандырылгазының өске-даа бүдүрүлгелерин болгаш албан черлерин калбартыр, оларның ажылының шынарын экижидер дугайында организацияларның болгаш ведомстволарның харыысалгазын база бедидер херек.

Партия организациялары болза, хөй-ниити бүдүрүлгезиниң күш-ажылынга, политиктиң болгаш хөй ниитиниң амыдыралынга, уругларны кижизидеринге херээженнериниң идепкейлиг киржилгезин чиигедип турар күш-ажылдың болгаш чуртталганың байдалдарын моон соңгаар экижидеринче улуг кичээнгейни салыр хүлээлгелиг. Бүдүрүлгеде херээженнериниң дугайында, оларның амыдыралынга, өөредилгезинге сагыш салыышкын, ие-херээженнериниң дугайында сагыш салыышкын болза, бүгү партия, совет, профэвилелдер, комсомол болгаш бистиң өске-даа организацияларывыстың шуптузунга чөрчүп болбас хоойлу болур.

* * *

Партия организацияларның херээженнер ортузунга чорудар ажылдар талазы-биле сорулгалары болза, ооң-биле кады кайда бир черлерде херээженнер килдистериниң база сорулгалары болур. Херээженнер килдистериниң кол ужурдузазы—херээженнерни коммунизмниң тудуушкунунуң ниити херээнге киириштиреринге партияга дузалаары болур. Ындыг болза-даа, чүгле херээженнер килдистери эвес, харын партия комитеттериниң бүгү килдистери херээженнер ортузунга ажылды чорудар болгаш чогуур участокту харыылаар хүлээлгелиг. Херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистер болза райкомнарның, хооркомнарның, обкомнарның болгаш эвилелдешкен республикаларның компартияларының ТК-ның өскедаа килдистери-биле сырый харылзаалыг туруп, хады ажылдаар ужурлуг, херээженнериниң ортузунда политиктиг болгаш культуралыг ажылдың турар байдалын, херээжен каадырларны белеткээр херекти, оларны удуртур ажылга депшидип турарын, база ол ышкаш бүдүрүлгелерде херээженнериниң күш-ажылының камгалалының, иелериниң камгалалының, уруглар албан черлериниң болгаш амыдыралдың бүдүрүлгелериниң ажылының турар байдалын ол килдистер-биле үргүлчү хынап турар болгаш бо айтырыгларны партия комитеттеринге чугаалажыры-биле тургузар, ынчангаш хүлээп алдынган шиитпирлерни амыдыралгага боттанган турарын чеьдип алыр.

Херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистер бодунуң ажыл чорудулгазын чорударда профэвилелдерге, комсомолга, кадык камгалал болгаш чырыдыышкын органнарынга, база бүгү совет аппаратка калбаа-биле даяныр ужурлуг.

Ажылчы чоннарның депутаттар Советтериниң хөй санныг доктаамал комиссияларының, профэвилелдериниң фабрика-завод комитеттериниң, область, республика комитеттериниң чанында турар эвээш эвес хөй санныг комиссияларның ажыл-чорудулгазын күштелдирери дергиин чугула. Ол комиссияларда чүс-чүс муң болгаш сая-сая херээженнер ажылдап турар болгаш оларны чөп удуртур болза, херээженнериниң—иелериниң дугайында, ажылдакчы болгаш колхозчу херээженнериниң дугайында, уруглар албан черлериниң болгаш өскениң даа дугайында сагыш салыышкынын моон соңгаар күштелдирер талазы-биле база ол ышкаш политиктиг болгаш культуралыг улуг ажыл-чорудулганы делгередир талазы-биле хөй чедиишкиннерни чеьдип ап болур хире бот-тывынгыр, хөй-ниитичи канчаар-даа аажок улуг күш олар болуп турарлар.

Кандыг-бир чылдагаанар-биле партияның, ол ышкаш совет болгаш профэвилелдериниң ниити чаңчыкан методу-биле, херээженнерни партийжи-политиктиг ажылдың чогуур аргазы-биле хаара туруп болбас черлерге херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдистери, херээженнер чөвүлелдерин, херээженнериниң делегат хуралдарын болгаш өске-даа ол чергелиг тускай хевирлиг организацияларны партиядан тургузуп турар.

Херээженнер килдистери совет республикаларның шуптузунда туруп турар эвес, харын үгле Литва, Латви, Эстон ышкаш аныяк республикаларда, база Украинаның болгаш Белоруссияның барын областларында бар. Ортаа Азияның эвилелдешкен республикаларының партия комитеттериниң чанында оларны база тургускан.

Аныяк Совет республикаларга херээженнер ортузунга ажыл чорудар ындыг тускай килдистериниң херектиг болуп турарының ужуру болза, ында херээженнер боттарының эргелерин бүрүн ажыглаарынга ам-даа чаңчыкпааннар, бар турар албан черлерин ажыглаарынга чаңгыкпааннар, херээжен активтиң саны ында ам-даа эвээш.

Ортаа Азияның совет республикаларының тускай онзагай үүлдери база бар. Ортаа Азияның эң-не караңгы дүмбейи-биле базындырып, национал дарлалдың байдалынга турган херээженнерни Октябрьниң революциязы отурган. Херээженнериниң коммунистиг кижизидилгезиниң, национал херээжен каадырларны белеткээриниң талазы-биле канчаар-даа аажок улуг ажылды партиядан чоруктан турбужа, ында ол херекте чыдып каап турар үүлдер ам-даа бар. Ынчангаш, херээженнер килдистериниң аңаа турары амдызында чугула херектиг: олар түңнелдиг улуг ажылды күүседип, эргиниң аар уржуун шуут узуткаарынга дузалаарлар.

Ындыг болза-даа, херээженнер ортузунга чорудар ажылды ажылчы чоннуң ортузунга бистиң ниити ажылывыстан хөлүн эртир тускайлай бээр болза, частырыг болур ийик. Партия организацияларының кол сорулгазы—коммунизм тудуушкунунга—бистиң ниити херээзиске бүгү херээженнерни улам-на хандыдып киириштирери, оларны күрүненің болгаш хөй-ниитиниң организацияларының ажылынга салбаа-биле киириштирери болур.

* * *

Демиселдиң болгаш тиилелгениң алдарлыг оруун Совет херээженнер бистиң бүгү улузувус-биле кады эртип келгеннер. Оларның аас-кежиктиг болгаш өөрүшкүлүг чуртталгазы, улустуң амыдыралының чаагайжыдылгазынга бараан болдурган оларның бүгү талалыг тургузукчу күш-ажылы, тайбың болгаш айыыл чок чорук дээш оларның идепкейлиг демисели болза, бүгү делегейниң херээженнерин сорук киирип турар үлегер болур. Бодунуң социалистиг төрээн чуртунуң чалбыыштыг патриоттары болур бистиң херээженнеривис Совет күрүненің күчү-шыдалын моон соңгаар быжыдарының херээнге, коммунизмниң тудуушкунунуң улуг херээнге боттарының күштерин болгаш билиглерин берип турар.

Колхоз тудунда

Колхозчулар тудуг ыяжының белеткелинге эки киржип турар

Чаа-Хөл районда Сталин аттыг көдээ ажыл-агый артелинде комсомолчу Суваң бригадирлээн тудуг бригадазы бо чылын тудар тудугларга хереглетинер ыяш белеткелдеринде эки ажылдап турар.

Тудуг бригадазының кежигүннери 3 кижи тайгада тудуг ыяжын кезип белеткеп турар. Олар февраль айның сөөлгү чартыында 1480 чудуктарны кезип белеткээн.

Колхозчу Калзаңга удуртурган ыяш сөөртүкчүлериниң звенозу 700 чудуктарны тудуг кылыр черде сөөртүп эккелген болгаш ыяш сөөртүлгезин үргүлчүлеп турар. Тудугжуларның иштинден Кечил, Дошкуй, Анай-оол олар хүн нормаларын 180—200 хуу күүседип турар.

М. ДАЙГИРАНЗА.

Социалистиг чарыштың чаа хүлээлгелери

Өвүр районунуң ажылчы чоннары 1951 чылда ажыл-агый, культура хөгжүлдезиниң чаа-чаа сорулгаларын күүседир дээш районнуң иштинге социалистиг чарышты калбартып,-социалистиг чарыштың тодаргай хүлээлгелерин ап турар. Районнуң сумуларынга, колхозтарынга 21 кезек черге болган хуралдарга 1912 кижилер социалистиг чарыштың негелдезин чугаалашкан. Ол хуралдарга ажылчы чоннар тодаргай хүлээлгелерни алган. Ооң түңнелинде, сумулар, колхозтар аразында социалистиг чарыш калбаргал.

Чалааты сумузу Дус-Даг сумузун, Саглы сумузу Солчур сумузун, Хандагайты сумузу Солчур сумузун социалистиг чарышка кыйырган. Ол ышкаш «Торгалыг» колхоз «Совет Тываның беш чыл ою» колхозту, «Коммунизмче орук» колхоз «Совет Тываның беш чыл ою» колхозту социалистиг чарышка выйыргган.

М. ЧАМБАЛ-ООЛ.

Мурнакчы тудугжулар

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакы сумузунда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артелиниң ажыл-ишчилери аныяк колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дээш улуг күүсениишкиннерлиг ажыгдап турар.

Колхозчуларның кызымакай чаңгыс эп-сеткилдиг ажылының түңнелинде ниитиниң мал ажылы өзүп, тудуг суур ажылы калбарып турар. Артельдиң тудуг бригадазында 60 ажыг кижи доктаамал ажылдап турар. Оларның иштинден Лопсаң-оол, Д. Седен, Доңкпал, Дамбаадаң, Досунмаа, С. Доржу олар бүдүрер ажылдың нормаларын 130—150 хуу чедир күүседип, мурнакчылар болуп турар.

В. НАЧЫН-БОРА.

Тудуг ажылынга удуртулганы улам экижидер

Барыын-Хемчик районнуң Аскы-Барлык сумузунда «Ленинчи орук» көдээ ажыл-агый артелинде тудуг ажылы кедергей оожум темпилиг чоруп турар.

Эрткен чылдың 6—7 айларында тараа урар бир складты, дөрт бажыңның ханаларын тудуп каандан бээр тудуг ажылын ол хевээр соксаткан.

Оон бээр мынчага чедир тудуг талазы-биле бичии-даа немешкен үүве чок, тудуг ыяжы-даа белеткеп албаан. Тудуг бригадири Эртине тайгага тудуг ыяжы белеткедир үүве деп 60—70 кижиниң адын даңзылап алган хүннүң-не чугаалатынып, хүн эртирип турар болза-даа, херек кырында кандыг-даа үре-түңнелдиг ажыл көзүлбейн турар.

Тудуг бригадири Эртине эрткен чылдың октябрь айда тудуг ыяжы сөөртүрү-биле эң шыырак 10 аътты тускайлап алгаш, ук аъттарны мынчага чедир тудуг ажылынга ажыглаваан. Сөөлгү үеде ол аъттарны туралаан-на кижи мунуп эдигеп туруп берген. Ол ышкаш тудуг ажылы кылзын дээш колхоз баштаар черинден тускайлаан колхозчулар тудуг талазы-биле кандыг-даа ажыл кылбайн, боттарының хуузунда ажылын кылып турарлар.

Тудуг ажылын мындыг янзылыг чугула көрбес чорукту доп-дораан узуткап чок кылгаш, бо чылдың тудуг планын доктааткан хуусаазында күүседиринче колхоз баштаар чери бүгү күштү угландырза чогуур.

С. ОДУЙ-ООЛ.

Чаңгыс аай хевирлиг бажыңнар тударының Чадаанада комбинады

Колхозтарны организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дугайында большевик партияның болгаш совет чазактың айтыышкынын херек кырында боттандырары-биле чаңгыс аай хевирлиг бажыңнар тударының Чадаанада комбинадын 1950 чылдың май айдан эгелеп организастап тургускан.

Комбинат бо аразында бодунуң мурнунда салдынган сорулгаларны күүседир талазы-биле сула ажылдап турар. Ол комбинат ам бо хүнде колхозтарга садары-биле 2 бажыңнарны шала кылган. Комбинаттың удуртукчулары ылаңгыя директору эш Козлов болгаш инженери эш Сухаруков олар ажылчыннарның амыдырал-чуртталгазынче сагыш салбас, оларның ажыл төлевирин чогуур өйүнде үндүрүп бербес чоруктар бар. Бызаңчы Бавуунуң ажыл-төлевирин 1950 чылдың октябрь, ноябрь айлардан бээр төлевээн, база Биче-оолдуң декабрь айда ажылының төлевирин мынчага чедир төлеп бербээн.

Бүдүрүлгениң ажылчыннарының ортузунга кандыг-даа өөредилге кижизидилгелиг ажылдарны чорутпайн турар. Ажылчыннарның ортузунга бижик бөлгүмүн тургузар дээрге, «ажылга шаптыктыг хей үүве-дир» деп инженер Сухаруков буруу шаап турган. Ында ажылчыннарның ортузунда кижизидилге болгаш культур-массалыг ажылдың чогундан ажылчыннар ызыртынмайн турар. Ында хлеб быжырар чер чоктуң хараазы-биле хлебти Чадаана хоорайдан сөөртүп алыр болгаш хлеб үзүктелир чоруктар болуп турар.

Чаңгыс хевирлиг бажыңнар тударының Чадаанада комбинадының ажылын үндезини-биле сегидер дугайында хамаарышкан албан организация черлери хемчег алыры чугула.

А. ОРЛОВ.

Колхозтуң ажыл-агыйы өзүп, быжыгып турар

Ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң депутады эш Күскелдейге даргалаткан Улуг-Хем районнуң Эъжим сумузунда Калинин аттыг көдээ ажыл-агый артели чыл келген тудум-на организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгып, ниитиниң ажыл-агыйы өзүп, сайзырап турар.

1948 чылда артель организастатынарда 26 өреге турганындан ам 70 өреге чедир өскен. Ынчаарда артельдиң ортузунга ниитилештирген мал 352 баш турганындан ам 953 баш чедир өскен. Тарылга шөлү 3 катап өскен. Тудуг суур ажылын калбартырынче колхоз баштаар чери улуг кичээнгей салганындан 47 колхозчу өрегелер сууржуң амыдыралынче шилчээн.

Артель ниитиниң тудугларын калбартыры-биле 1950 чылда күрүнеден 10 муң рубльдиң дедир эгитинмес чээлизин, 7 муң рубльдиң узун хуусаалыг чээлизин күрүнеден алгаш, ук чээлилерни чогуур сорулгазынга чөп ажылаан. Колхоз өрткен чылын күрүнеге дужаар тараа планын 115 хуу, дүктү 112 хуу, эътти 100 хуу күүседип, күрүне-биле хуусаазында санашкан.

Ниитиниң ажыл-агыйы дээш ак-сеткилдиг ажылдап турар мурнакчылар улам-на көвүдеп турар. Чижээ, инекчи Ёндан 13 инектерден 13 бызааларны, хойжу Хорумаа 89 хойлардан 97 хураганнарны, чылгычы Дымдыңнай 18 белерден 18 хулуннарны менди камгалап алган.

Артельдиң ажыл-ишчилери эрткен чылын ниитизи-биле ажыл-агыйның бүгү адырларынга 27 муң күш-хүннерин ажылдаан. Ооң иштинде колхозчулар Лоодай — 380, Дамдын — 463, Комбу—380, Чамбал—360 күш-хүннерин ажылдап алган. Ол ышкаш тудуг ажылында Тарыма, Байыр, Хуурак олар үлүг нормазын 110—125 хуу күүседип, шалыпчылар болуп турар.

К. НАТПИТ-ООЛ

Отчет-соңгулда хуралы чүнү көргүскенил

Барыын-Хемчик районнуң Шекпээр сумузунда «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң отчёт-соңгулдалыг хуралы болган.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында колхоз организас, ажыл-агый талазы-биле быжыгып, чамдык чедиишкиннерни чеьдип алган болза-даа, артельдиң ниити ажыл-чорудулгазында улуг четпестер бар болуп турары илерээн. Артель 1950 чылда мал өстүрериниң күрүне планын ыракта чедир күүсетпээн. Мыйыстыг бода малдың планын үгле 87 хуу, хой, өшкүүнүң планын 85 хуу, чылгы малдың планын 75 хуу күүсеткен.

Колхоз баштаар черинің даргазы Байыр-оол, партия эге организациязының секретари Хирбээ олар ниитиниң мал ажылын хөгжүдериниң талазы-биле тодаргай удуртулганы хандырбаан, 17 баш хой, өшкү мал ис чок читкен. Партия эге организациязының секретари Хирбээ көдээ ажыл-агый артелиниң Уставын үреп, колхозтуң бир баш боос безин соп чиггеш оон орнунга богба салып берген. Ол ышкаш чамдык колхозчулар колхозтуң улуг инектерин чээли-биле соп чигилээш орнунга молдургалар салып берип турган.

Эрткен чылдың часкы тарылга планынга 46 га тараны колхоз чедир тарыыаан болгаш 13 га тараны суундан кадыргаш оон кандыг-даа дүжүт албаан. Тараның чайгы ажаалгазын багай чорутканындан тараа дүжүдүүнүң планда көрдүнген нормазын күүсетпээн. Бүдүрүлге планында көрдүнген күш-хүннериниң үгле 49 хуузу күүсетинген. 150 ажыг колхозчулар ниитиниң ажылынга шуут киришпээн болгаш күш-хүннериниң минимумун күүсетпээн.

Колхоз баштаар чери тудуг суур ажылынче тодаргай сагыш салбазы-биле 152 колхозчу өрегелер бажыңчок, өглерде чурттап турар. Колхоз баштаар черинің даргазы Байыр-оол болгаш партия эге организациязының секретари Хирбээ оларның серемчилел чок чоруунуң хараазы-биле 12 санныг феодал болгаш кулак өрегелер колхозка кирген турган. Чижээ, кулак бай Алдын-оолду колхоз кежигүнүнге киирип алгаш мал чемнери белеткээр бригаданың удуртукчузунга киирип каарга Алдын-оол мал чемнери белеткээриниң планын күүседир хамаанчок, харын колхозтуң 10 гектар тараазын бодунуң хуу ажыглалында малынга чидирткен.

Колхозтуң баштаар черинің кежигүннери шупту төрел кижилер болуп турганы-биле артельдиң ажыл-чорудулгазында четпестерни узуткаарынче угланган шүгүмчүлелдерни болгаш боттшүгүмчүлелдерни кызып, кызыгаарлап турган.

Колхозтуң ажыл-агыйында бо сире улуг четпестерни көрүп турган районнуң көдээ ажыл-агый килдизи, оон тускай эртемниглери артельдиң ажылын экижидериниң талазы-биле практиктиг дуза көргүспейн турганы дыка-на таарымча чок.

Мынчангаш ВКП(б) райкому, райкүүсконм болгаш районнуң көдээ ажыл-агый килдизи «Совет Тыва» колхозту организас, ажыл-агый талазы-биле быжыглаар дээш ажылында четпестерни узуткаарынче угланган организастыг хемчеглерни алза чогуур.

К. ЭМЕР-САРЫГ.

Илерээн четпестерни дүрген узуткаар

Бай-Тайга районнуң «Дөң-Терек» көдээ ажыл-агый артелиниң бүгү кежигүннериниң отчёт соңгулдалыг хуралы болуп эрткен. Ук хуралга колхоз даргазы Успун отчёт илеткел кылган.

Эрткен көдээ ажыл-агый чылында артельдиң ажыл-агыйының чамдык адырларынга чамдык экижидилгелер болган-даа болза, колхозтуң ниити ажыл-чорудулгазында улуг четпестер бар болуп турары илерээн.

1950 чылда мал өстүрериниң күрүне планы үгле 87 хуу күүсетинген. Тараның чайгы ажаалгазын багай чорутканындан, ону чогуур өйүнде ажаап албаанындан гектар бүрүзүнден үгле 3-ле центнер дүжүт ажаап алдынган.

Колхоз баштаар чери тудуг бригадазының ажылын кончуг багай удурткан. Тудугга доктаамал ажылдаар бызаңчыларны быжыглаваан, тудуг ыяжы четче белеткетинмээн. План ёзугаар тудар ужурлуг чурттталганың 10 бажыңнарындан үгле 4 бажың тутунган.

Эрткен чылдың бүдүрүлге планынга көрдүнген 29.100 күш-хүннерин ажылдап алыр деп төлевилээш, күш-хүннериниң төлевилетинген планын үгле 22 хуу күүсеткен. Колхозчуларның күш-ажылын багай организастаанының хараазы-биле дыка хөй колхозчулар күш-хүннериниң минимумун күүсетпээн. Дамчай, Ирикчит, Ортаат Содунам, Серот, Сержип олар чаңгыс даа күш-хүнү ажылдаваан. Дыка хөй тараны бастырбайн, кажаа чок чадагай черге каапканындан ук тараны «ак-сеткилдиг ээлер», мал болгаш күске, күжүген дойлап төндүрген.

Колхозта отчёт, учёт ажылы онза багай тургустунган. Оон ужурундан колхозтуң эт-хөреңгизин будагдап, самчыгдаар чорук көвүдеп турар. Чижээ, склад эргелекчизи Очурдан 1100 рубль, хову бригадири турган Чочактан 533 рубльдиң чепсек-херексели тудаан. Колхозтуң мал ажылынга турган Бадаң-оол 1 аътты, 3 хойну, Шыырап бир сарлыкты, Мага-Шири бир аскырны эрткен чылын-на чидирген турда, колхоз баштаар чери ол малдарның орнун тургузуп, буруулуг кижилерден төлетирер хемчег албаан.

Мал фермазының бүдүрүп үндүрүп турар продуктуларының учёдун мынчага чедир чурумчутпаан. Малдан үнген сүттү үгле арага кылып турган. Оон алган орулга чогум кайнаар барганы тодаргай билдинмээн.

Колхоз баштаар чери бо чылдың часкы тарылга кампаниязынга үлегерлиг белеткенир дугайында сагыш салбайн турары отчёттуг хуралдан илерээн. Часкы тарылгага хереглетинер үрезиниң үгле 40 хуузу урдунуп алдынган. Үрезин арыглаашкыны, чепсек-херексел септелгези доозулбаан.

Колхозтуң ажыл-чорудулгазында четпестерни узуткаар болгаш 1951 көдээ ажыл-агый чылында ниитиниң ажылынга чаа чедиишкиннерни чеьдип алыр дугайында отчёт-соңгулдалыг хурал тодаргай шиитпирни үндүрген. Колхоз даргазынга С. Маадырны соңгаан.

С. ЧАНЗАҢ.

Продукциякың шынарын бедидеринге чугула негелделер

Өске областарның бүдүрүлгелериниң дуржулгазын солчур чорук—чурт үлетгүрүнүң бүгү бүдүрүлгелеринде болдунмайн турар. Бүдүрүп үндүрүп турар продукцияның шынарын экижидериниң болгаш күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидериниң талазы-биле чугула айтырыгга бүдүрүлгелериниң удуртукчулары онза кичээнгейин салыр ужурлуг.

Иркутскиниң, Усольениң болгаш оондаа өске хоорайларның алгы заводтарының эки дуржулгаларын Кызылдың алгы заводунуң бүдүрүлгезинде нептеретпейн, ону өөренип, ажыглап албайн турар. Ооң түңнелинде эки шынарлыг кылыглыг эвес алгыларны үндүрүп, алгы кылыгларынга өртектер чыл бүрүде-ле улгадып турар чүүл бар. Бир эвес 1949 чылда алгы былгаарның бир дециметри — 87 көпеек, 1950 чылда 1 рубль 50 көпеек, а 1949 чыл-биле деңнээрге 1951 чылда оон ийи катап өртээ аар апарган.

Чоокта чаа болуп эрткен Кызыл хоорайның партия конференциязынга, ооң төлээлери—сапог даараар мастерскаяның кылып, бүдүрүп турар продукциязының шынарын экижидериниң чугулазын айтып, ылангыя янзы-бүрү идиктерни эки шынарлыг кылыр дугайында демдеглээн.

Сапог даараар мастерскаяның продукциязының куду шынарлыг болуп турарының бир чылдагааны болза, багай кылдынган алгы былгаар кылыглардан хамааржып турар. Алгы заводундан ап турар материалдар чамдык үеде үрей кылдынган үүлдер болуп турар. Ооң чижээ болза, бо чылдың февраль 3-те алгы заводундан алган 83 кезек алгы кылыглар үрей кылдынган болган.

Кылыгларны чаңгыс-аай болдурарының тускай бюрозун областың чурт үлетпүр килдизиниң чанынга организастаар херек. Ол бюро болза, мурнакчы бүдүрүлгелериниң байлаг дуржулгазынга үндезилээш, техниктиг чорудулгаларның системазын ажылдап кылыры чугула. Ол болза, бүдүрүп турар продукцияның үгле санын көвүдедир, шынарын экижидер эвес, а харын үндүрүп турар кылыгларның өртээн чиин болдурар чорукту чеьдип алыр.

И. МААДЫР-ООЛ.

Кино салбырының ажылын экижидер

Областың эң ырак районнарының бирээзи—Өвүр районнуң чоңунга кинокурсуктарның көргүзүглерин үзүктел чокка чөп организастаары улуг күзенчиг болуп турар. Бо чылдың январь айда кино салбырының эргелекчизинге эш Калзан ажылдап кирген. Колхозтарга, сумуларга кино көргүзүглерин болур-чогуур-биле организаставайн турар.

Техниканы эки четче өөренип албааны-биле Калзаң ону септеп чадап кааш, кино аппарадын буза шаап үрегдээн. Дус-Даг сумуга ол кино үндүрери-биле баргаш, аңаа кино аппарадының лампазын үрээн үүл база бар. Район төвүнде клубка кино көргүзүглерин эгелээшле ону четче көргүспес, ара соксадыр чоруктар бар болуп турар.

Областың кинофикация эргелели бо кино салбырының ажылын таныжып көргеш, аңаа чогуур удуртулганы дыңзыдары чугула.

В. КАРА-ООЛ.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң сессиязы

Тайбыңның Пактызын чарар дугайында Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң Кыйгырыы

Делегей дайынывың айылының төрүтүнер чылдагаанларының дугайында бүгү делегейде миллион миллион кижилерниң санал-бодалдары кандыг-даа болур болза оларның чүткүлүн харылавышаан;

тайбыңны быжыдарының болгаш улустар аразының айыл чогун хандырарының ады-биле;

Американың Катышкан Штаттары, Совет Эвилели, Кыдат Улус Республиказы, Великобритания болгаш Франция—бо беш улуг күрүнелерниң аразынга Тайбыңның Пактызын чарарын негеп тур бис.

Ол улуг күрүнелерниң кайызынын-даа чазаа Тайбыңның Пактызын чарар сорулгалыг ужуражырындан ойталаар болза, ону ол чазактың агрессчи бодалдарының херечизи кылдыр көөр бис.

Бүгү күрүнелерге ажык Тайбыңның Пактызын чарар дугайында негелдени деткииринче тайбыңга ынакшылдыг бүгү чурттарны кыйгырып тур бис.

Бис бо Кыйгырыгның адаанга холувус үжүктерин салгаш, аңаа аттарын салырынче тайбыңны быжыглаарынга чүткүлдүг бүгү аксеткилдиг кижилерни болгаш оларның бүгү организастарын кыйгырып тур бис.

Даргазы **Жолио-Кюри** (Франция), даргазының оралакчылары: **Пьетро Ненни** (Италия), **Габриэль д'Арбусье** (Кара Африка), **Бернал** (Англия), **Александр Фадеев** (ССРЭ), **Леопольд Инфильд** (Польша), **Го Мо-жо** (Кыдат).

Бюро кежигүннери: **Илья Эренбург** (ССРЭ), **Ив Фарж** (Франция), **Ян Мукаржовский** (Чехословакия), дээрги **Джесси Стрит** (Австралия), чингине секретари **Жан Лаффит** (Франция).

Секретарьлери: **Паламеде Бор сари** (Бразилия), священик **Дарр** (АКШ), **Жильбер де Шамбрэн** (Франция), **Эми Сяо** (Кыдат), **Джорджо Феноальтеа** (Италия), **Гуляев** (ССРЭ), **Айвор Монтегю** (Англия).

Австрия: профессор **Иозеф Добретсбергер**. **Эрнст Фишер.**

Алжир: **Абераман Бушама.**

Англия: **Джеймс Кроутер, Александр Рейд, Малькольм Никсон, Хьюлетт Джонсон, Стив Лоутер.**

Бельгия: **Макс Козинс.**

Болгария: **Людмил Стоянов, Методи Попов**, доктор **Георгий Наждаков.**

Бразилия: **Жоржи Амаду,**

Венгрия: дээрги **Эржебет Андич, Янош Петер, Дьердь Лукач.**

Германия: **Иоганнес Бехер, Эрвин Эккерт, Генрих Финк**, дээрги **Эдит Хорет-Менге**, дээрги **Анна Зегерс**, доктор **Иоганнес Герц**, дээрги **Элен Вейгельбрехт**, доктор **Арнольд Цвейг.**

Греция: **Петрос Коккалис.**

Дания: **Мартин Андерсен Нексе**

Египет: **Ахмет Саад Камел.**

Индия: доктор **Моханлай Атал.**

Индонезия: **Тйон Сык Инь.**

Иран: **Искандери.**

Испания: **Мануэль Санчес Аркас.**

Италия: **Умберто Террачини**, дээрги **Ада Александрини, Акилле Лорди, Сальваторе Квазимодо, Марио Палермо, Леонида Репачи, Фернандо Санти, Туллио Веккетти**, граф **Паоло Селла ди Монтелукко.**

Канада: профессор **Джеймс Эндикотт.**

Кыдат: **Пай Тин кай, У Яо-цун, Пын Цзе-минь** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Чжан Бюцзюнну** төлээлеп турар), **Чжэнь Дин-минь** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Ляо Чженцини** төлээлеп турар), дээрги **Ду цюй** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Ли Дэ-чуаньни** төлээлеп турар), **Ли И-мэн** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежүгүнү **Лю Нин-ини** төлээлеп турар), **Ли Шунь-цинь** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Ма Инь-чуну** төлээлеп турар), **Цзуй Юэ-ли** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Уланфуну** төлээлеп турар).

Ливан: **Антуан Табет.**

Моол: **Дамдин Сурун.**

Чаа Зеландия: **Чэндлер**

Польша: **Остап Длуский, Ян Дембовский, Леон Кручковский, Ежи Путрамент.**

Румыния: **Михаил Садовяну**, дээрги **Флорика Мезинческу.**

Сирия: **Саид Тахсин, Мустафа Амин.**

ССРЭ: **А. Е. Корнейчук, В. Л. Василевская, З. Н. Гагарина, А. И. Опарин, Л. Н. Соловьев, В. И. Качемасов, Николай**—митрополит Крутицкий болгаш Коломенский.

Тунис: **Мухаммед Джерад.**

Уругвай: **Хосе Луис Массера.**

Финляндия: **Вяйне Мелтти.**

Франция: **Жюстен Годар, Жан Булье**, дээрги **Франсуеза Леклерк, Лоран Казанова, Ги де Буассон, Жак Миттеран, Робер Шамбейрон, Фернан Винь**, дээрги **Кассэн, Ж. П. Мэ. Марсель Алеман.**

Цейлон: **Питер Кейнеман.**

Кара Африка: **Саку Туре, Саар Ибрахима.**

Чехословакия дээрги: **Анежка Годинова-Спурна, Алексей Горак, В. Боучек.**

Югославия: **Перо Попивода.**

Мурнуу Африканың Эвилели: **Десмонд Бакл.**

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелинге чалатырган, сессияның киржикчилери:

Англия: **Дункан Джонс, Дж. Дж. Смит.**

Бельгия: дээрги **Изабелла Блюм, Эмиль Кавенель.**

Бирма: **Ко Тун Шен.**

Вьетнам: **Нгуен Ван Хуонг.**

Барыын Германия: **Гельмут Ханеман, Петра Хансман, Герберт Ентцен, Гельмут фон Мюкке**, доктор **Рейнау**, дээрги **Христа Томас**, пастор **Оберхоф**, дээрги **Оберхоф, Юрген Бартум, Клаус Хансен, Гюнтер Фосперау, Гюнтер Вейс, Гейнц Вейссенберг, Крюгер.**

Германияның Демократтыг Республиказы: **Максимилиан Шеер, Георг Беккер, Герберт Шефер, Фриц Шольц, Гейнц Вильман.**

Голландия: **Симон Шоен, Иорис Ивено.**

Греция: дээрги **Мельпо Аксиоти.**

Дания: **Эдвард Хейберг**, дээрги **Иоганна Андерсен Нексе.**

Израиль: дээрги **Рут Любич** (Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң кежигүнү **Тевфик Тубини** төлээлеп турар).

Индонезия: дээрги **Хильде Фельген.**

Испания: Висенте Урибе, дээрги **И. Фалькон.**

Италия: **Джулиано Пайетта, Габриэль де Роса.**

Кыдат: **Мей Жу-ао, Ч. Я. Чао.**

Корея: дээрги **Хе Ден Сук, Ли Дон Гон.**

Куба: дээрги **Казимира Нила Ортега.**

Ливан: дээрги **Виктория Эль Хелу.**

Норвегия: **Хенрик Финн.**

Польша: **Ян Чуй**, дээрги **Станислава Писарек.**

Таиланд: **С. Туларакс, Прасерт Супосонторн.**

Финляндия: дээрги **Христина Порккала.**

Франция: **Жерар де Берни, Жак Дени, Мари Клод Вайян-Кутюрье, Макс Стерн.**

Румыния: **Сотин Тома.**

Чехословакия: **Иозеф Громадка**

Швейцария: **Франц Келлер.**

Швеция: дээрги **Ева Пальмер.**

Япония: **Казуо Кавамура.**

КНО-нуң дугайында резолюция

Чүс-чүс миллион кижилерниң төлээлекчилериниң тайбыңны деткиир талазы-биле саналы бодунга хамаарышпас чүве ышкаш кылдыр көрбүшаан, КНО Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрезиниң Кыйгырыынга харыылаваан дээрзин Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели айыткан.

Ол кыйгырыгны хүлээп алган үеден бээр КНО улустарның аңаа салган идегелин мегелевишаан хелген болгаш Кыдатты «агрессор» кылдыр буруу шаап турар бодунуң резолюциязының кыдыында четкен.

Боттарының хоорайларының болгаш суурларының үрелген озаң-бузундуларынга бастырып каан болгаш азы өртөнгилеп калгылаан Кореяның кыргаларын, хереөженнерин болгаш чаш ажытөлдерин барык-ла миллион кижилерни Американың чепсектиг күштери үргүлчү узуткап чок кылып турунда-ла ол бодунуң авторитединиң адаанга базып, чажырып хелген.

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели мооң адаанда составтыг делегацияны КНО-же чорудар деп шиитпирледи:

Дээрги Ненни (Италия), дээрги Изабелла Блюм (Бельгия), дээрги Дэвис (Великобритания), дээрги Джесси Стрит (Австралия), дээрги д'Астье де ла Вижери (Франция), дээрги Тихонов (ССРЭ), дээрги У Яо-цун (Кыдат Улус Республика), дээрги Громадка (Чехословакия), дээрги д'Арбусье (Кара Африка), дээрги Неруда (Чили), дээрги Хара (Мексика), дээргилер Поль Робсон болгаш Эпхаус (АКШ), дээрги Атал (Индия).

Бо делегация КНО-дан мынды чүүлдерни негээр эргелиг:

1. Тайбың талалакчыларының Бүгү-делегей Конгрезиниң кыйгырыының янзы-бүрү пунктуларын болгаш Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң янзы-бүрү резолюцияларын көөр болгаш оларның талазы-биле бодунуң санал-оналын чугаалаар.

2. Кандыг бир тергиидеп турар бөлүктүң чепсээ болур эвес, а күрүнелер аразынга дугуржулганың чери болур дээш аңаа Уставта бижээн ол ролюн катап эгидер.

Улустар аразының дээди органнары тайбыңны камгалаар бодунуң сорулгазынга өскерилбезин дээш серемчилелдии-биле харагалзаар эргелиг чүс-чүс миллион эр, хереөженнер Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бо хөделишкинин деткиирлер.

(СЭТА).

Герман айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээр дугайында

Улустарның күзел-соруун үреп, база Германияның боо чепсээн дүжүреринің дугайында шыңгыы шиитпирни илередип турар керээлерге чоннуң мурнуудан ат салдынган турбужа, милитаристиг болгаш вацистиг күштер катап тургустунуп турар. Германияның боо-чепсектиг күштери биле шериг үлетпүрүнүн катап тургустунуушкуну делегейниң чаа дайынының шыңгыы айылы болуп турар.

Германияда тайбынга ынакшылдыг күштерниң өскүлдезин болгаш Эссенге болган тайбын конгрезиниң чедишкинин Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели чүүлдүг деп демдегледи. Германияны катап боо чепсеглээриниң дугайында болгаш туруп турар айылдыг байдалды шуут узуткаары-биле тайбыңның керээзин чарарының дугайында айтырыг талазы-биле немец улустун күзел соруун илередип турар санал-онал чыылдазын чорударын тайбыңга ынакшылдыг бүгү углавыышкынар-биле калы белеткеп турар Германияда тайбыңның бүгү өөнүктеринге Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели байыр чедирип турар.

Европага тайбыңның эң быжыг магадылалын тургузуп, бүгү-делегей дугуржулгазынга боо-чепсээ дүжүртүрген тайбыңга ынакшылдыг болгаш чаңгыс эптиг Германия-биле бо чылын тайбыңның керээзин чарарынче миллион-миллион эр, хереөжен чон боттарының чазактарын албадазын дээш, шуут кыжандырып турар бүгү чурттар күчүлүг удурланыышкынга катыжарын Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели кыйгырып тур.

Япон айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээр дугайында

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрезиниң шиитпирлерин боттандырбышаан, япон улустун күзел-соруундан кажагай кылдыр ээлеп чагырган күрүнеңиң чорудуп турары Японияның ремилитаризациязын шиитпирлии-биле буруу шаап тур.

Германияны ремилитаризастаарының дугайында болгаш демилитаризастатынган тайбынга ынакшылдыг Япония-биле тайбың керээзин чарар дугайында бүгү чоннуң санал-оналының айтырылгазын Японияга болгаш Азияның, Американың болгаш Океаннарның сонуургап турар чурттарынга организастаары эргежок чугула деп Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели санап тур.

Япония-биле сепараттыг тайбың чарар дээн кандыг-даа оралдажыышкынны Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели буруу шаап тур Тайбыңның керээзи болза, Кыдат Улус Республиканың, Американың Катышкан Штаттарының, Совет Эвилелиниң болгаш Великобританияның чугаалажып көөр чүүлү болур болгаш а оон соонда бүгү-ле сонуургап турар чурттар хүлээп алган турар ужурлуг деп ол санап тур. Тайбыңның керээзин чарганының соонда ээлеп чагырган шериглерни Японияндан доп-дораан үндүрген турар ужурлуг. Демократтыг тайбың чурттап, амыдыраарының магадылалын япон улуска берген турар ужурлуг.

Бүгү-ле чажыт болгаш өжегээр тургускан шериг организациялары болгаш албан черлери хоругдатынар болгаш бүгү үлетпүрүү шуптузун тайбың орукче шилчиткен турар ужурлуг.

Ыракы Чөөн-чүкте дайынның улуг айылын чайладыр дээш Япония дугайында айтырыгны тайбың ёзу-биле шиитпирлээрин шынап-ла амыдырал кырынга чорудары-биле тайбың камгалалының регионалдыг конференциязынга чооку үеде чыглырынче Азияның болгаш Оожум океан бассейнинің тайбың өөнүктерин Японияның тайбың өөнүктери-биле катай Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели кыйгырып тур.

(СЭТА).

Кыдат Улус Республиканы Кореяда „агрессор" деп буруудадып турар КНО-нуң чөптүг эвес шиитпириниң дугайында

Тайбыңның Ийи дугаар Бүгү-делегей конгрезиниң агрессияны тодаргайлаанының дугайын Тайбыңның Бүгү делегей Чөвүлели сагындырып тур: „Агрессор дээрге, кандыг бир чылдагаан-биле өске күрүнеге удур боо чепсектиг күштү бир дугаарында хереглээн күрүне ол болур" болгаш Кыдат Улус Республиканы Кореяга удур „агрессор" деп чарлаан дугайында КНО-нуң Кол Ассамблеязының хүлээп алган шиитпирин чөптүг эвес болгаш дүрүм чок деп чарлап тур.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының ол шиитпири болза, корей айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээринге улуг шаптык болуп, Ыракы Чөөн-чүкке дайынны калбартырының кыжанын болгаш оон-биле кады делегейниң чаа дайынының тыптырының айылын тургузуп турар.

Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели ол шиитпири күш чок болдурарын КНО-дан негеп тур.

Корей айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээр дугайында

Корей айтырыын тайбың арга-биле шиитпирлээр сорулга биле ону сонуургап турар бүгү чурттарның конференциязын доп-дораан чыылдырарын Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели негеп тур.

Үстүнде айтынган конференцияны доп-дораан чыылдырарын деткиирин боттарының чазактарындан негээривче бүгү чурттарда тайбынга ынакшылдыг кижилерни кыйгырып тур бис.

Корей улус иштики херектерин боттары шиитпирлеп алыры биле Кореядан даштыкы шериглер үндүртүнген турар ужурлуг дээр саналды Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели шиитпирлии-биле деткип турар.

Колони болгаш хамаарылгалыг чурттарга тайбың дээш демиселде

Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң резолюциязы

БЕРЛИН. Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң бир дугаар сессиязы колони болгаш хамаарылгалыг чурттарда тайбың дээш демисел дугайында резолюция үндүрген.

Резолюцияда айтып турары болза:

Улустарның бот тускайланыр эргезинге үндезилээн Катышкан Нацияларның Уставы колони болгаш хамаарылгалыг чурттарга улуг идегелди хайнытырган. Ындыг болза-даа, өске айтырыглар ышкаш дарлал-хемдилге болгаш колони хамаарылгалыг байдалга улустарны беъктеп, быжыглаар сорулгалыг дарлал-хемдилгени болгаш күш-күчүлелди чажырбышаан, КНО аңаа удуртуру биле дааскан идегелди мегелээн:

Ындыг байдал делегейниң чаа дайынының айылын нарыыдадып турар. Чаа дайынны колони болгаш хамаарылгалыг улустарның бот тускайланыр чоруунга шимчедикчи орук кылдыр көргүзерин оралдажып турар хопчу-мегечи пропаганданы Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели чылча шаап, сойгалап турар. Бүгү улустарның тайбың дээш сагышсеткил хатыжыышкынныг демисели колони болгаш хамаарылгалыг улустарның бот тускайланыр эрге дээш демиселинге шиитпирлиг фактор болур деп Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели бадыткап турар.

Кореяның конфликтизин болгаш Азияның (Тайван, Вьетнам, Малайя) өске-даа чугула проблемаларын тайбың ёзу-биле таарыштырар, база герман болгаш япон айтырыгларын тайбың шиитпирлээр сорулга-биле үндүрген сапал, ол ышкаш чамдык азияның, арабияның болгаш өске-даа тайбыңга ынакшылдыг чурттарның тайбың инициативазы тайбыңның камгалалынга болгаш улустарның бот тускайланыр эргезин бадыткаарынга харугда дузалап турар.

Агрессияга, дарлал-хемдилгеге, оларның хосталгазын базарынга, оларның чурттарын агрессчи партага киирериге, ол черниң шериг кезектерин өске улустарга удур хевирлээринге болгаш ажыглаарынга, оларның чурттарының девискээринге даштыкы шериглерниң кээн турарынга, стратектиг баазалар үндүрүп бээринге, оларның чурттарының чиг-эдин шиңгээдип алырынга, оларның культура талазы-биле өртек үнелиг чүүлдерин кудуладырынга удур, расаның дискриминациязынга удур колони болгаш хамаарылгалыг улустарның өзүп турар удурланыышкыны тайбың камгалаарының хереөнге боду-ла салыышкын болуп турар.

Бүгү кижи төрелгетенге кыжанып турар дайынга удур демиселде улустарның шуптузунуң эп катыжыышкынынга Тайбыңның Бүгү-делегей Чөвүлели байыр чедирип тур.

(СЭТА).

Японияның чепсектиг күштериниң чаартып тургустунуушкуну

ШАНХАЙ. Токиодан медеглеп турары ёзугаар алырга, Японияга Даллестиң чеьдип келгени-биле холбаштыр Японияның чепсектиг күштериниң катап тургустунуушкуну идепкейжээн.

Чоокта чаа «Сейдзи кейдзай токухэ» деп сеткүүлде медеглээни болза, полицияның кур-күш корпузу деп адап турар кезектиң санын чоокку үеде 125 муңга чедирген турар болгаш ам үеде корпус эмчи шинчилгезин эрткен болгаш чүгле келдиртиишкин дугайында дужаал манап турар 100 муң кижи составтыг белен шериглерлиг болуп турар.

Полиция корпузунуң штабының начальниги Масухарның чоокку хүннерде медеглээни болза, ийи ай хуусаалыг өөредилгениң сөөлүнде япон армияның болгаш флоттуң 300 шаандакы офицерлери бирги болгаш ийиги ранганың инспекторларының санынга (капитаннар болгаш лейтенантылар) кылдыр корпусче киир санадыр деп турар.

Корпустуң кезектерин кореяже чорудар деп турар дээрзиниң дугайында хөй-хөй чугаалар Японияда калбарып турар.

Далай камгалалының кезектериниң күштелдириишкини уламчылап турар. «Майници» солуннуң дамчыдып турарын ёзугаар алырга, амгы үеде далай камгалалының эргелелинде 329 судноларбар болуп турар, бо чылын база 80 судноларны тургускан турар. Амгы үеде эргелелдиң санатырып турары 9.075 кижилиг составынга март айның төөчүзүнге чедир 2.246 кижи немежир болгаш бо чылдың төөчүзүнге чедир ам-даа 2.450 кижи немежип кирер.

Кореяда болуушкуннар

Улустуң армиязының Кол командылалының дыңнадыы

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 1-де медээлээни болза:

Төп фронтуга Улустуң армиязының кезектери кыдат-эки-турачы отрядтарның сырый деткимчези-биле дайзынга удур тулчуушкуннар чорударын үргүлчүлеп турганнар.

Сеул уунга Улустуң армиязының кезектери Ханган (Кан ко) хемнин мурнуу эриинде турар дайзынга согуушкуннар таварыштырарын үргүлчүлеп турар.

Февральдың 28-те Улустуң армиязының кезектери Сеул районга дайзынның бир самолёдун андара аткан.

* * *

ПХЕНЬЯН. Кореяның улус-демократтыг республиказының Улустуң армиязының Кол командылалының март 2-де медээлээни болза:

Бүгү фронтуларга Улустуң армиязының кезектери кыдат-эки-турачыларның сырый деткимчезибиле мурнунда ээлеп алган туруштарын быжыы биле тудуп турарлар.

Төп фронтуга Улустуң армиязының кезектери ол черлеринге ужур-дузалыг тулчуушкуннарны чорудуп турган.

(СЭТА).

Венгрияның ажылчы чоннар партиязының ийи дугаар съездизи

БУДАПЕШТ. Венгрия ажылчы чоннар партиязының (ВАП) ийи дугаар съездизи февраль 25-те Будапеште ажыттынган. Съездиде 25 даштыны болгаш ажылчын партияларның төлээлери олуржуп турарлар. Венгрия ажылчы чоннар партиязының 2 дугаар съездинде эштер Юдин болгаш Пономарев олар ВКП(б) ТК-ның төлээлекчилери боп олуржуп турарлар.

Съездини Венгрияның ажылчы чоннар партиязының чиңгине секретариниң оралакчызы М. Фаркаш ажыткан.

Съездиниң төлээзи И. Мекиш хүндүлүг президиум соңгуур дугайында санал үндүрген. Хүндүлүг президиумге бир дугаарында бүгү делегейниң ажылчы чоннарының баштыңчызы эш И. В. Сталинны соңгаан. Улуг Сталинның алдары дээш адыш часкаашкыны залга үр үеде соксаал чок боп турган. Мао Цзе-дун, Ким Ир Сен, Торез, Тольятти болгаш өске-даа коммунистиг болгаш ажылчын партиялар удуртукчуларын диңмиттиг адыш часкаашкыны чаңгыс эп-сеткил-биле хүндүлүг президиумге соңгааннар.

Венгрия ажылчы чоннар партиязының удуртукчузу М. Ракошини, политбюронуң кежигүннерин, чурттуң мурнакчы улустарын, ажылчыннарны, тараачыннарны, мурнакчы интеллигенцияның төлээлекчилерин а ол ышкаш съездиде олуржуп турар акы-дуңма коммунистиг болгаш ажылчын партияларның, төлээлерниң удуртукчуларын съездиниң президиумунге соңгаан.

Съездиге чугаалажыры-биле мооң адаанда айтырыгларны чаңгыс эп-сеткил-биле хүлээп алган:

1. Венгрияның ажылчы чоннар партиязының ТК-ның отчёттуг илеткели, Илеткелчи ВАП-ның ТК-ның чиңгине секретари М. Ракоши.

2. Беш чыл планының бирги чылында күүселдезиниң түңнелдери болгаш улус ажыл-агыйының социалистиг тургузуушкунунуң талазы-биле моон соңгааргы сорулгалары. Илеткелчи чиңгине секретарының оралакчызы Э. Гере.

3. Төп контроль комиссиязының отчёттуг илеткели. Илеткелчи ВАП ТК-ның даргазы К. Кишш.

4. Венгрияның ажылчы чоннар партиязының уставынга өскерилгелер киирери. Илеткелчи Будапешт хооркомунуң секретари И. Хидаш.

5. ВАП-ның ТК-ның болгаш төп контроль комиссиязын соңгууру.

Бир дугаар айтырыгның дугайында Матиас Ракоши илеткел кылган.

М. Ракошиниң илеткели диңмиттиг адыш часкаашкыны биле үргүлчү үстүп турган. Илеткелдиң сөөлүнде улуг Сталинның, Венгрияның ажылчы чоннар партиязының, ооң удуртукчузу, венгрия улустуң баштыңчызы М. Ракошиниң алдары дээш съездиниң төлээлери диңмиттиг адыш часкаашкыны тургусканнар.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редактор О. А. ТОЛГАР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл Щетинкин кудумчузу, бажың 7. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62; харыысалгалыг редакторнуң оралакчызының, партия амыдыралының, культура болгаш амыдырал, литература болгаш уран-чүүл килдистериниң —3—88; харыысалгалыг секретарьниң—3—68; пропаганда болгаш агитация, кодээ ажыл-агый, иштики информация, үлетпүр болгаш транспорт, чаваа килдистериниң, бухгалтерияның —3—65.

Б00619 Облкүүгөонунуң типографиязы